

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

Tractatus I. Prooemialis De Principiis communibus Doctrinae Moralis,
Conscientia, Actu Humano, Et Peccato In Genere

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Caput III. De Bonitate & malitia Actuum humanorum; eorumque
Comparatione, & Regulis externis, obiter.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59488)

CAPUT III.

DE

BONITATE, ET MALITIA

Actuum humanorum; eorumque Comparatione, & Regulis externis, obiter.

Materia hoc capite examinanda, Scholastica potius est, quam moralis: ne tamen omnino mancus videar, delibabo, quâ potero, brevitate, illa saltem, quæ pro moralibus intelligendis magis utilia, & necessaria videbuntur, & more solito locis opportunis ad moralia, & casus applicabo. Et quia ad bonitatem, & malitiam, aut indifferentiam actûs humani non tantum obiectum, finis, & circumstantiæ concurrunt, sed etiam regulæ extrinsecæ, commodè sub uno capite hæc omnia breviter (quantum Theologo morali sufficit) expediuntur per sex distinctas Sectiones. Qua in re sit hæc generalis

SECTIO I.

De Bonitate, & Malitia actuum humanorum in genere.

SUMMARIUM.

1. Bonitas moralis actûs humani est ejus rectitudo, seu perfectio, & integritas, conformata, & commensurata.
2. Ad rectam rationem, seu actuale dictamen conscientie.

24

3. Vel

3. *Vel ad legem extrinsecam per illud dictamen voluntatis applicatam.*
 4. *Malitia è contra est privatio ejusdem rectitudinis ad rationem, vel legem debitam inesse debita.*
 5. *Regula generalis.*

ASSERTIO I.

Bonitas moralis actûs humani est rectitudo actûs secundum rectam rationem vel legem. Malitia verò moralis est privatio rectitudinis actûs secundum rationem, vel legem debitam inesse debita vel potentia. Hanc ex communi doctrina, etiam Scoti, credo sufficere Theol. Morali obiter in prælectam. Brevis ergo, & clara sit explicatio.

§. I.

I **R**ectitudo Actûs: hoc est: Perfectio, seu integritas actûs conformata, & quasi conformata suæ regulæ. Duplex enim est bonitas moralis, absoluta, & respectiva. Bonitas moralis absoluta, & quasi fundamentalis est ipsa perfectio seu integritas actûs, secundum quam ipsi nihil debent esse eorum, quæ, in quantum humanus, & liber esse habere debet: sicut è contra malitia moralis opposita consistit in defectu, seu privatione ejusmodi perfectionis & integritatis, quâ nimirum actûs vel potentia aliquid deest eorum, quæ secundum rectam rationem habere deberet. Uti optime explicat S. Thomas 1. 2. q. 18. a. 1. concludens: *Omnis actio, in quantum habet aliquid de esse, tantum habet de bonitate: in quantum verò deesse ei aliquid de plenitudine essendi, quæ debetur rationi humane, in tantum deficit à bonitate, & sic dicitur*

aitur mala. Et docet Scotus in 2. d. 40. q. 1. Ubi dicit Bonitatem actus moralis esse aggregationem omnium convenientium actui secundum rectam rationem. Et clarius in 3. d. 36. q. unica dicit: Quod bonitas actus moralis sit quasi quidam decor illius, includens debitam proportionem ad omnia, ad quæ debet actus proportionari; ad potentiam, ad objectum, ad finem, ad tempus, ad locum, ad modum &c. Bonitas moralis respectiva, & quasi formalis omnium consensu, & calamo consistit in conformitate aliqua ad rectam rationem, vel legem, ut sequitur.

§. II.

Secundum rectam rationem. Hic aliqui cum 2
Suarez in Metaph. disput. 10. Sect. 2. intelligunt rectam rationem veluti radicalem, & in actu primo, nim. ipsam naturam, seu substantiam rationalem. Alij communiter etiam Scotistæ cum Scoto supra intelligunt rectam rationem in actu secundo, seu ipsum actuale dictamen rectæ rationis practicæ, quod dicitur conscientia. Utrumque verum puto, & dicendum, quod bonitas moralis formaliter, & in actu exercito consistat in conformitate actus ad dictamen rectæ rationis: objective verò, & velut in actu signato consistat in conformitate actus ad substantiam rationalem, quatenus nimirum per congenitum sibi lumen naturale, legem naturalem, Synteresin &c. operativa est: si aut è contra malitia moralis in opposita difformitate, vel conformitatis privatione similiter distinguenda. Ideò enim actus formaliter, & exercite
Q
bonus

bonus est v. g. dare eleemosynam; aut malus, v. g. furari, quia conformis est, aut difformis actus dictamini rectæ rationis: Et ideo recta ratio stat, talem actum esse bonum, aut malum, & supponit, & saltem naturâ prius iudicat, ipsum objectum in se esse bonum, aut malum, per conformitatem, aut difformitatem ad aliquam aliam regulam intrinsecam, certè nullam aliam assignabilem, nisi ipsam substantiam rationalem ita operantem naturaliter exigentem, vel refugientem: quod enim ita operari conveniat, vel disconveniat, non deceat, vel dedecet substantiam rationalem, ergo &c. Video, non satis capis ista. En tibi maiorem regulam extinsecam.

§. III.

3 **V**el legem. Aetus enim moralis, bonus, & malus dicitur, quatenus fit à principio regulabili per regulas rectæ rationis, alioquin defectibilis: atqui experienciâ notissimum est, non esse ipsam voluntatem humanam esse defectibilem operando, seu eligendo bonum præ malo, honestum præ inhonesto: sed etiam ipsum intellectum, seu rationem esse, defectibilem in dijudicando bono & malo, honesto, & inhonesto, decente, & dedecente substantiam rationalem: & ideo præter sunt leges extrinsecæ velut regulæ, quæ regunt, ac dirigerent simul & intellectum ad iudicandum, & voluntatem ad rectè operandum conformiter ad substantiam rationalem: ergo malitas, & malitia actus humani objective & secundario saltem consistit etiam in conformitate.

difformitate ad legem DEI æternam, à qua omnis alia lex derivatur. Atque adeò in omni actu bono moraliter, præter bonitatem illam absolutam, & fundamentalem, quæ est perfectio, seu integritas actus in suo esse morali *n. 1.* explicata, est duplex bonitas respectiva, una primaria, sed quasi Philosophica, scilicet conformitas ad rectam rationem jam *num. 2.* explicata: altera secundaria quidem Philosophicè, sed maximè Theologicæ, scil. conformitas ad legem, præsertim divinam æternam, modo assignata. Eodem modo è converso in omni actu malo moraliter reperitur totuplex malitia opposita bene expressa in definitione mox explicanda.

§. IV.

Malitia moralis est. *I. Privatio rectitudinis.* *4*
Hic jam involvitur malitia moralis absoluta, quæ est privatio perfectionis seu integritatis actus debita, explicata *n. 1. II. Rectitudinis secundum rectam rationem vel legem.* Exprimitur duplex malitia respectiva: Una Philosophica, & primaria, ac velut intimior actui, quæ consistit in difformitate seu privatione conformitatis ad rectam rationem explicatam *n. 2.* Altera Theologica, consistens in privatione conformitatis ad legem, præsertim divinam æternam, cujus potissima habetur ratio in Theologia: ut *infra c. 4. Sect. I.* explicantes definitionem peccati, iterum notabimus, *III. Rectitudinis debita inesse.* Non enim privatio cujusvis rectitudinis potentis inesse actui est malitia moralis seu peccatum: Sed illius tantum

tum rectitudinis, quæ secundum rectam rationem
 vel legem *deberet inesse*. IV. *Actui, vel potentie*
 Ut nimirum comprehendatur omnis malitia peccati,
 non tantum commissionis, ubi rectitudo deberet
 inesse actui: sed etiam omissionis, ubi rectitudo
 deberet inesse potentie obligatæ ad actum, non
 omittendum. Hic etiam facile comprehendes actus
 ita intrinsecè malos, ut nullius capax sint bonitatis,
 vel rectitudinis, ut odium Dei, mendacium,
 invidia, mendacium, quibus proinde non potest
 inesse privatio, sed inest mera negatio rectitudinis
 inest tamen privatio vera rectitudinis debite
 potentie, seu voluntati, quæ secundum rectam
 rationem & legem quàm maximè deberet
 omitti. Sed scio aliter explicari à Scottis: sed
 fors non pro captu tuo. Hoc solum advertendum
 est, nos in actu malo, seu peccato non negare
 malitiam positivam, quæ consistit in positiva
 difformitate, seu relatione disconveniente
 vel repugnantie ad rectam rationem, vel legem,
 quàm Scotus quodlibeto. 18. q. 1. relationem
 dissonantiam vocat: sed hæc tunc solum proprie
 habetur, quando peccatur contra actualem dictaminem
 rectæ rationis. At verò malitia privativa, seu privatio
 rectitudinis vel conformitatis hæc tunc est
 applicata universalis est omni peccato, sive quis peccet
 cum actuali dictamine pratico contrario, sive
 sine illo, utpote cum dubio pratico. Jam potest
 videri, quomodo actus humanus dicitur
 hanc suam bonitatem, & malitiam extrinsecè
 causaliter.

Regula Generalis

Semper prae oculis habenda.

Actus humanus sumit suam bonitatem, & malitiam extrinsecè, & causaliter ab objecto, fine, & circumstantijs. Atque ut bonus moraliter sit, omnia hæc concurrentia, objectum, finem, ac circumstantias, bene cognita esse necesse est: Ut verò malus moraliter sit, sufficit unum aliquid eorum malum cognitum esse, juxta celeberrimum & receptissimum dictum *D. Dionisij* lib. de divinis Nominib. c. 4. *Bonum est ex integra causa, malum verò ex defectu cujuslibet.* Hæc porro sigillatim explicanda sunt.

SECTIO II.

Bonitas, & Malitia moralis ex objecto.

SUMMARIÆ.

- 1. Actus humanus bonitatem, aut malitiam (in genere motus) sibi essentialem, ac
- 2. Specificam seu primariam, solum accidentaliter, & extrinsecè adhuc ulterius determinabilem, sumit
- 3. Ab objecto bono, vel malo ut tali cognito:
- 4. Hoc est: sub bonitate, vel malitia, præcepto, vel prohibitionem ab intellectu voluntati offenso, bonitate quidem directè, malitiâ verò indirectè volitâ, vel intentâ.

ASSERTIO II.

Actus humanus sumit suam bonitatem aut malitiam essentialem, ac specificam ab objecto bono, vel malo cognito, bonitate quidem directè, malitiâ verò indirectè volitâ, vel intentâ. Communis DD. cum *D. Thoma* I. 2. q. 18. a. 2. *Scoto* cit. *Quodl.* 18. a. 1. Explico.

S. L.

§. I.

6 **B**onitatem, aut malitiam essentialem, ac
 accipit primario suam essentiam, & specificam
 nem ab ipso objecto, in quod tendit: ita
 omnis actus humanus, & moralis in esse morali
 quatenus conformis, vel difformis est rectæ ratio-
 ni, hanc suam moralem essentiam, ac specificam
 nem, adeoque essentialem, ac specificam boni-
 tatem, aut malitiam primario sumere debet ab
 objecto, quod in se bonum, vel malum, conformis
 vel difforme est rectæ rationi. Adeo, ut si ob-
 jectum bonum sit certâ quâdam habitudine con-
 mitatis ad rectam rationem, vel legem, etiam
 circa illud objectum moraliter bonus erit, in
 quâdam specie virtutis: ut dare eleemosynam
 in specie misericordiæ &c. Contra verò, si objectum
 malum sit certâ quâdam ratione dissonantia
 rectam rationem, vel legem: etiam actus circa
 illud objectum malus erit in certa specie, ut furtum
 in specie injustitiæ. Itaque

§. II.

7 **B**onitatem, ac malitiam specificam, Bonitas
 & malitia actus desumpta ab objecto licet
 verâ specifica completa essentialiter, nihilominus
 adhuc rectè dicitur bonitas, ac malitia generata
 ex genere, respectu circumstantiarum: non
 quasi essentialiter contrahatur per bonitatem
 ac malitiam desumendam à circumstantiis,
 quam per differentias specificas, hoc enim im-
 possibile est: sed quòd illa bonitas ac malitia

jecto, accidentaliter adhuc determinabilis sit per bonitates, & malitias accidentaliter convenientes ex circumstantijs, v. g. dare eleemosynam ex objecto habet bonitatem essentialem specificam completam in specie virtutis misericordiae: attamen per finem, & circumstantias potest ipsi aut advenire nova bonitas, ut si fiat ad gloriam DEI, aut potest novâ malitiâ corrumpi, ut si fiat ad captandam vanam gloriam. Ex hac ratione rectè Scotus in 2. d. 7. triplicem distinguit bonitatem moralem: *genericam*, quæ provenit ex objecto secundum se sumpto, modo jam explicato: *specificam*, seu virtuosam, quæ convenit actui sumpto in suis debitis circumstantijs: & *specialem*, gratuitam, seu meritoriam, quæ convenit actui ut facto ab homine in statu gratiæ, & charitatis, ratione cujus meritorium est vitæ æternæ.

§. III.

A B objecto bono, vel malo. Bonitas ergo, & malitia moralis formaliter quidem est in ipsis actibus voluntarijs elicitis, vel imperatis, fundamentaliter verò est in ipsis objectis, & causaliter ab objectis, ut dictum est, ad eum modum proportionaliter, sicut veritas, & falsitas formaliter est in ipsis actibus intellectûs, fundamentaliter verò, & causaliter est in ipsis objectis, quæ quia ita se habent, vel non ita se habent, sicut cognoscuntur, vel repræsentantur, causant cognitionem veram, vel falsam. Unde actus humani alij dicuntur boni vel mali intrinsece, & ex objecto per se: ut amare DEum, & proximum &c. sunt actus boni

ni intrinsecè, & ex objecto per se: quia ex natura
 & objecto suo naturalem conformitatem habet
 ad rectam rationem: seclusâ etiam omni aliâ lege.
 Et licet etiam legibus præcipiantur, non tamen
 ideò boni sunt, quia præcipiuntur; sed ideò præ-
 cipiuntur, quia tam boni sunt. E contra obiecta
 DEI, & proximi sunt actus intrinsecè mali, & ex
 objecto per se, quia ex natura, & objecto suo natu-
 ralem habent deformitatem contra rectam ratio-
 nem, seclusâ etiam omni aliâ lege. Et licet etiam
 legibus prohibeantur, non ideò tamen mali sunt,
 quia prohibiti, sed ideò prohibiti, quia malitiam
 Alij actus dicuntur boni, vel mali ex obligatione
 legis tantùm, & sumunt suam bonitatem, vel ma-
 litiam ex objecto per accidens, scilicet ratione legi-
 per accidens supervenientis tali materiæ: ideò
 præcisè boni sunt, quia præcipiuntur, aut mali
 quia prohibentur: v. g. die jejuniij abstinere, vel
 vesci carnibus. Unde actus per se mali, ceteris
 paribus, semper graviora peccata censendi sunt,
 quàm actus mali ex sola prohibitione legis.

Marchant. Tribun. p. 1. Tract. 3. tit. 3. q. 2.

§. IV.

A B objecto bono, vel malo cognito, utique legi-
 per necessariò secundùm bonitatem, vel ma-
 malitiam, cum nihil possit fieri volitum, nisi
 cognitum. At quoad volitum bonum, & malum
 hoc discrimen est. Ad hoc ut actus sumat boni-
 tem ab objecto bono, & honesto cognito, debet
 objectum esse volitum, ut bonum, & honestum
 est, seu debet appeti à voluntate intuitu ipsius boni.

tatis, ac honestatis, saltem implicite, & virtualiter, ad minimum sic, ut voluntas eo actu ita disposita sit, ut nullo modo agere vellet, si non esset bonum & honestum, vel si esset illicitum. Unde voluntas exercens aliquem actum, etsi secundum se, & ex objecto suo honestum, (exempla obvia) nullam tamen prorsus habitam ratione ipsius honestatis, sed precise propter ejus utilitatem, vel delectationem, forte etiam actura, etiamsi minimè honestus, vel etiam inhonestus esset, reverà non faceret actum honestum. Ratio autem est: quia bonum est ex integra causa: atqui objectum est causa bonitatis actus, non materialiter sumptum, sed formaliter ut bonum honestum est: & sicut objectum volitionis ut sic, est bonum ut sic, ita sanè objectum hujus in specie volitionis bonæ honestæ est bonum honestum in specie: ergo &c. At contra verò, ad hoc, ut actus sit malus ex objecto minimè necesse est; ut tendat in objectum ut malum, vel inhonestum est: seu ut fiat propter ipsam inhonestatem, vel turpitudinem directè volitam, & intentam, hoc enim impossibile est. Quia *Nemo intendens ad malum; operatur*: sed sufficit velle objectum, quod defacto proponitur ut malum, inhonestum, vel turpe, tametsi voluntas quam maximè præscindat, excludat, nolit, & detestetur ipsam malitiam, vel turpitudinem: Quia eò ipso, quo voluntas vult actum circa objectum delectabile, vel utile, actu tamen propositum ut malum inhonestum; indirectè convincitur velle ipsam etiam malitiam, vel turpitudinem peccati. Ratio è converso est: quia malum

est ex quolibet defectu. Adeoque ut actus circa ob-
jectum malum malus sit, non opus est volun-
tem omnia velle in objecto, etiam ipsam malitiam
sed sufficit velle ipsum objectum, vel aliquod
objecto, quod defacto proponitur, vel cognos-
tur esse malum.

SECTIO III.

Bonitas, & malitia moralis ex finib.

SUMMARIUM.

10. *Finis hinc est id, cuius gratia aliquid fit. Alius operis
intrinsecus, alius operantis, & extrinsecus.*
 11. *Actus internus etiam primariam, & specificam malitiam
tem, vel malitiam sumere solet a fine; exterius
vero solum secundariam, & accidentalem.*
 12. *Finis ab alijs circumstantijs in hoc principaliter
quod is semper directe, & primario fit volitus;
vero indirecte, & secundario.*
 13. *Regula generalis circa finem Particularius autem.*
 14. *Actus bonus propter finem bonum, accipit ab eo
speciem bonitatis; imò tot, quot ei diversi fines
figuntur.*
 15. *Sicut è contra, actus malus ob finem malum, accipit
duplicem malitiam, unam ab objecto, aliam
imò tot quot ei fines diversi prefiguntur.*
 16. *Actus bonus propter finem malum, amissa bonitate
objecto, fit simpliciter malus.*
 17. *Actus malus à nullo fine bono bonus fieri potest,
& manet semper malus.*
 18. *Actus indifferens à fine bono fit bonus; à malo
ab indifferenti manet indifferens.*
- 10 **F**inis dicitur id, cuius gratia aliquid fit: & est
propter quod consequendum operamur.
Finis dicitur finis operis: & intrinsecus & extrinsecus.

quod ipsum opus, vel actus ex natura sua ordinatur, atque in ipso opere, vel ejus objecto intrinsece includitur, ut dare eleemosynam pauperi, miseriam corporalis sublevandae gratia: studere, sciendi: mederi, sanandi: furari, habendi: fornicari, delectandi gratia. Et universaliter, actus moraliter boni finis intrinsecus dicitur ipsa honestas, actus mali vero, voluptas, vel utilitas, conjuncta inhonestati: juxta paulo ante dicta *num. 9.* Alius dicitur finis *operantis*, & extrinsecus, quem nimirum operans mero arbitrio suo operi praestituit: Ut dare eleemosynam ob vanam gloriam captandam: studere ob divitias, vel honores consequendos. Porro duo circa finem concurrunt actus: Intentio, & Electio. Intentio est actus voluntatis efficaciter volentis consequi finem per media opportuna: ideoque habet suam bonitatem, aut malitiam ab ipso fine, non ut finis est, sed praecise ut objectum est, juxta dicta *sect. preced.* Electio, vel usus dicitur omnis alius actus, qui fit, vel ordinatur ad, & propter alium finem consequendum tanquam medium: & de hoc quaeritur, quomodo sumat suam bonitatem, & malitiam a fine bono, vel malo, propter quem fit?

ASSERTIO III.

Actus humanus sumit suam bonitatem & malitiam, internis quidem primariam specificam: externis vero secundariam, & accidentalem tantum a fine, propter quem fit. Communis:

R 2

§. I.

§. I.

11 **R**atio assertionis est. Quia universaliter
 omnis actus accipit suam specificationem, non
 tam ab objecto materiali, in quod tendit, quam
 potius ab objecto, vel motivo formali, secundum
 quod tendit in objectum: atqui finis intentionis
 verissime objectum, & motivum formale, secundum
 id quod, seu propter quod voluntas actu interio-
 ro vult per actum externum tendere in tale ob-
 jectum: ergo actus humanus internus sumit prima-
 riam, & specificam suam bonitatem, & malitiam
 sine, in quem tendit. Unde & Aristoteles ab ob-
 jectibus receptus §. *Ethic. c. 2.* ait: eum, qui fur-
 adulterandi gratia, magis adulterum esse, quam
 furem. Quia juxta aliud ejusdem dictum: *Pro-
 pter quod unumquodque tale, ipsum est magis*
 At in proposito, propter adulterium furtum
 volitum: igitur adulterium magis volitum est.
 Atqui ulterius ipsi soli actui interno per se prima-
 rio competit intendere finem, & propter finem
 agere, eligendo media, & imperando actus exte-
 rios in ordine ad talem finem, actibus vero exte-
 rnis merè per accidens est, quòd ita eligantur, &
 dudentur, & imperentur ad talem extrinsecam
 finem: ergo finis actui interno tantum tribuit boni-
 tatem, vel malitiam primariam specificam, actibus
 vero externis imperatis solum secundariam, & ac-
 cidentalem, tanquam mera circumstantia. Unde

§. II.

12 **F**inis rectè quidem numeratur inter circum-
 stantias nomine CUR, & est verissima

circumstantia respectu actuum externorum, quibus sicut quævis alia circumstantia, seu directè, seu indirectè volita, accidentariam tantum bonitatem, vel malitiam tribuit: differt tamen singulariter ab aliis circumstantiis respectu actuum interiorum. Finis enim semper directè & primariò est volitus, ac intentus, ideòque tanquam objectum, & motivum formale primariam, & specificam bonitatem, aut malitiam tribuit actui interno, & hoc mediante solum secundariò, & accidentalem actui externo voluto propter illum finem, ut dictum est. Aliæ verò circumstantiæ *Qui, quid, ubi &c.* ut circumstantiæ solum indirectè, & secundariò sunt volitæ cum actu externo, vel objecto ita circumstantionato, ideòque bonitatem suam, aut malitiam accidentariam primariò tribuunt actui externo, & hoc mediante, secundariò solum actui interno volenti actum externum, vel objectum cum talibus circumstantiis. V.g. Circumstantia rei sacræ in furto sacrilego, malitiam suam primariò tribuit furto externo, & secundariò solum afficit, & malum reddit actum internum, quo quis cognitâ, eâ circumstantiâ, nihilominus vult furari. Cæterum, quod si aliæ etiam circumstantiæ directè volitæ, & intentæ sint, ut si velis ideo furari rem, quia sacræ est, aut cognoscere talem, quia aliena est, respectu actus externi quidem manebunt circumstantiæ ut finis, accidentalem tantum malitiam tribuentes: at respectu actus interni desinunt esse circumstantiæ, & sunt objectum saltem partiæ

principale, ideoque illi actui interno jam primariam quandam bonitatem vel malitiam tribuit sicut finis. Et hac ratione intelligenda est sententia Cajetani, & aliorum, qui volunt, actum externum nullas habere circumstantias, eoque quodcumque circumstantia actus externi, respectu induat rationem objecti. Quod verum est de circumstantiis directe, & primario volitis, ut dictum fuit. Non item de circumstantiis indirecte, & secundo volitis. An enim haec actum potius, quam circumstantiae actus interni dicendae sint, vana est lis de nomine. Satis habet hanc speculationi datum: porro moralia considerentur.

S. III.

Regulae generales circa finem.

43 **F**inis bonus non reddit actum bonum, nisi fiat ex omni malitia ex objecto, & aliis circumstantiis. Quia: *bonum est ex integra causa*. Finis autem malus semper reddit actum malum, nisi fiat ex objecto & omnibus aliis circumstantiis optimis. Quia *malum est ex quolibet defectu*. Et universaliter verum est: *Cujus finis malus est, ipsum quoque malum est*. Non contra: *Cujus finis bonus est, ipsum quoque bonum est*: ob eandem rationem. Ex quibus enascitur alia regula. I. Finis bonus ex se bono vel indifferente tribuit bonitatem. II. Nullus finis bonus reddit actum de se malum, bonum efficit. III. Cujus finis malus malum efficit actum ad se ordinatum.

Verum clarioris doctrinae gratia in re maxime morali, ac communissima praxis operae pretium est, ut fiat

§. IV.

Applicatio particularis finis.

Nota: actum septem modis posse esse propter finem: seu, quod idem est: Intentio finis septem modis potest se habere ad electionem mediorum.

1. Actus bonus propter finem bonum,

Accipit à fine novam speciem bonitatis, imò **14**
tot species bonitatis accipit, quot ei diversi fines boni praefiguntur: v. g. dare eleemosynam pauperi ad honorem Dei, simul ac ad satisfaciendum pro peccatis: ex objecto habet bonitatem eleemosynae seu misericordiae: ex fine autem duplici, alias duplicem habet bonitatem, scil. virtutis Religionis, & Poenitentiae. Omnis ergo actus bonus propter finem bonum duplicem ad minus bonitatem habet, unam ex objecto, alteram à fine: & vera est communior sententia: nim. Electio boni medii ordinati ad bonum finem duplicem habet bonitatem, unam à fine, alteram ab objecto, seu medio electo. Quòd à fine habeat, omnes consentiunt: quòd etiam à medio electo, probatur: Omnis actus voluntatis tendens in objectum bonum, & honestum, quia tale est, ita ut ipsa ejus bonitas, & honestas per se intendatur, sumit inde bonitatem: atqui electio medii boni,

R 4

v. g.

v.g. temperantiæ ad conservandam castitatem. tendit in objectum bonum, & honestum tale, seu ut bonum, & honestum est hujus virtutis, seu propter ipsam ejus! specialem propriam bonitatem, & honestatem: ergo electio talis est mediæ ab ipso medio, seu objecto proprio, habet bonitatem propriam, & quidem formalem, & materialem tantum, ut male vocant adverbialis quia bonitas per se intenta ab agente, est formalis bonitas. Nec obstat: quod non appetatur materia propter seipsam, sed ulterius propter alium finem bonum: Nam si appeteretur propter ipsam, non referendo ad alium finem, utique esset bonitas formalis electionis ex objecto, & hanc bonitatem non tollit, vel destruit, sed perficit, quod ulterius referatur ad alium finem bonum: neque enim hoc facit illum actum minus, sed potius magis conformem rectæ rationi, ergo electio boni mediæ ad bonum finem referat propriam formalem bonitatem ex objecto medio electo. Denique alioquin sequeretur, quod ille non melius operaretur, qui eligeret medium melius, perfectius, & excellentius ad bonum finem, v.g. castitatem præ conjugio; quam eligeret medium minus perfectum, puta, conjugium præ castitate: quia idem finis eandem virtutem utrivis bonitatem communicaret: consequens est inconveniens, ergo dicendum est, electionem habere etiam propriam bonitatem ab objecto medio electo bono: dummodo etiam ipsa electionis bonitas seu honestas sit per se directe intenta ad

ta, juxta generatim dicta supra num. 9. Alioquin, si aliquid, etsi bonum, minimè tamen attentâ ejus bonitate morali, præcisè ut medium utile arriperetur ad aliquem finem bonum, v. g. abstinencia à vino, & calidis, ad tuendam castitatem, fatendum erit, habere unam, & totam bonitatem ex fine, nullam verò ex medio electo.

II. *Actus malus propter finem malum,*

Duplicem accipit malitiam, unam ab ob-
jecto, seu medio malo electo, aliam à fine
malo præfixo, & intento: imò tot malitias, quot
fines mali diversi præfiguntur: easque aliquando
quidem specie diversas, utpote diversis virtuti-
bus repugnantes, ut si velis furari adulterandi
gratiâ: occidere alterum, ut bona auferas, uxore
potiaris: &c. aliquando verò solo numero diver-
sas, eidem scil. virtuti repugnantes, ut huic furari
claves, scalas, instrumenta, ut alteri fureris pe-
cunias: Aliquando verò etiam eandem numero
malitiam constituunt; quando scilicet malitia me-
dii ejusdem speciei cum fine malo ex natura sua
per se, vel ordinariè conjuncta esse solet: ut tactus
impudici in ordine ad fornicationem. Illi enim
per se ad fornicationem ordinantur, eamque or-
dinariè præcedere solent, tanquam mediâ, dispo-
sitiones & inchoationes actus principalis intenti,
ideòque cum ipso actu idem numero peccatum
constituunt, ut proinde in Confessione, expli-
cato actu principali fornicationis, opus non sit
explicare tactus, & actus prævios ordinariè præ-

cedere solitos. *Ex communi doctrina Sævæ*
p. tot. disp. 22. Alii. Cæterum ut actus malus
 propter finem malum sumat duplicem malitiam
 ex objecto, & ex fine, minimè opus est, ut
 malitia seu objecti, seu finis per se volita, &
 certa sit, sicut in actu bono propter finem bonum
 sed sufficit esse cognitam, ideòque volitam in
 diè: ratio data est *supra num. 9.*

III. Actus bonus propter finem malum.

16 **D**estructâ bonitate ex objecto, simplici-
 ter redditur malus ex fine: seu ut dici solet: in-
 tentio prava, seu finis mali depravat, seu vitiat
 corrumpit opus, ac electionem cujuscunque mo-
 di: Et: *Cujus finis malus est, ipsum quoque ma-
 lum est.* Ad hoc autem necesse est, ut opus, &
 electio medii verè afficiatur ab intentione mali
 finis, ac fiat primariò, & directè propter illum ma-
 lum finem tanquam veram causam finalem mo-
 tivam: ut, si ita velis dare eleemosynam ad capere-
 dam vanam gloriam, aut pauperi puellæ ad hunc
 inhonestum, ut nisi pravam ejusmodi finem
 tenderes, omninò positivè eleemosynam dari
 nolles. Tunc enim sine dubio vitiat actus ele-
 mosynæ, etsi ex objecto optimus. Quia malum
 ex quolibet defectu: gravis autem, & pravi ob-
 fectus est, actum etiam bonum principaliter
 propter finem malum. Secus dicendum, si in-
 tentio finis malis haberet se solùm consecutivè
 concomitanter, vel etiam ut causa impulsiva
 tum ad actum bonum. Ut si absolutâ bonâ in-

tentione velis orare Deum, & primò post orationem; vel interim dum oras, simul vanam gloriam captas, vel etiam antecedenter solùm impelleris ad orandum à vana gloria: non quòd principaliter intendas per orationem consequi vanam gloriam, & aliter orare positivè nolles, sed solùm, quòd hìc & nunc non velles fortè, vel non movereris ad orandum, nisi te vana gloria impelleret, ne aliis minùs religiosus, vel devotus videaris: oratio illa manebit moraliter bona, imò etiam meritoria, quia propriè non afficitur ab illa intentione prava, quæ, quia venialiter tantùm mala est, non tollit statum merendi, nisi respectu actionis, quam inficit: alioquin certà puerorum, & Religiosorum etiam Tyronum actibus bonis plerumque negandum esset meritum.

IV. Actus malus propter finem bonum,

Est, & manet malus neque ab ullo fine quantumvis bono ullius bonitatis capax est. Ut si fureris, ut des eienmosynam. Eccli. 34. *Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata.* Et Apostolus Rom. 3. dicit justam esse damnationem eorum, qui dicunt: *Faciamus mala, ut veniant bona.* Ex quibus D. Augustinus *Enchyridii c. 22.* ostendit, mentiri, ut alteri prosis, semper esse peccatum. Et *lib. contra mendacium c. 7.* universaliter concludit. *Ea, quæ constat, esse peccata, nullo bona causa obtentu, nullo quasi bono sine, nullà velut bonà intentione facienda sunt.* Ratio semper eadem est. *Quia Bonum est ex integra causa*

causa: malum ex quolibet defectu. Magna
 tem defectus est malitia ipsius objecti. Nec
 solum mala manet electio medi mali ad
 bonum, verum etiam inficit, & malam re
 ipsam intentionem efficacem, & determinatam
 nis boni per tale medium malum, ut si velis
 eleemosynam efficaciter & determinate per
 tum rei alienae, &c. non solum velle furari ad
 dam eleemosynam, sed etiam velle dare eleem
 synam per tale medium, furtum scilicet peccatum
 erit, secundum omnes. Quod si vero quis int
 deret finem bonum, v.g. dare eleemosynam, a
 cuperare sanitatem, &c. volitione solum simplici
 ci, vel efficaci indeterminata ad certum medium
 sed solum in confuso, per media opportuna,
 congrua, & postea alio distincto actu eligat
 dium malum, utpote furtum ad eleemosynam
 superstitiosum medicamen ad sanitatem: haec
 prior electio non poterit inficere intentionem
 priorem simplicem, vel indeterminatam. Ad
 advertendum etiam hic est. I. In legibus pro
 tivis, intentio boni, & necessarii finis sapienter
 cusat a transgressione. Ut si die festo velis labo
 rare ad succurrendum Pauperi, cui aliter commo
 de succurrere nequis: aut negligere Sacrum, a
 seruias infirmo, &c. quia in tali casu censentur
 ges illae Ecclesiasticae cessare obligare. II. No
 gari non potest universaliter, intentionem boni
 finis aequaliter minuere culpam electionis mali
 medii, cujus malitiam aequaliter occultat in
 specie boni praesenti, ideoque minus cognitam
 & v

& voluntariam reddit. Quâ ratione D. August. l. contra mendacium c. 8. dicit. *Peior est, qui concupiscendo, quam qui miserando furatur.* Nec contradicit Idem tom. 10. hom. 7. relatus c. fortè, 14. q. 5. *Si totum fur tribuat pauperibus, quod abstulerat, addit potius, quam minuat delictum.* Verum hoc enim est per accidens tantum: Quia fur rem alienam, quàm deberet restituere; pauperibus largiendo consumens, reddit se impotentem restituere eandem rem, vel in æquivalenti, supposito, quodd aliunde non habeat. III. Facendum omninò est, hâc in re sæpissimè ignorantiam, bonam fidem, ac simplicitatem omninò excusare à peccato, secundum omnes. De mendaciis in scripta relatis, atque adeò commendatis multorum, consulendi sunt Interpretes, & Doctores in propria materia.

7. Actus indifferens propter finem bonum,

Primam, & unicam bonitatem suam habet à 18
fine bono: ut ambulare devotæ peregrinationis causâ; comedere, bibere, dormire ad reficiendas vires in servitio Dei, &c. solam, & unam bonitatem habet virtutis Religionis. Vide D. Gregor. l. 18. Moral. c. 6. Ubi ad propositum benè explicat illud Christi. Matth. 6. *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit.* Potest etiam fieri actus bonus propter finem indifferentem, ut oratio, elemosyna, &c. pro impetranda sanitate, &c.

VI. Actus indifferens propter finem malum

Habet etiam unicam malitiam ex fine, ut ambulare, loqui, donare, luxurie carere. Sicut e contra, si fieret actus malus propter finem indifferenterem, ut medium magicum pro profanitate: &c.

VII. Actus indifferens propter finem indifferenterem.

Ut ambulare, comedere, bibere, fricare herbam folius refectionis, vel recreationis gratia: in specie omnino manet indifferens. Et etiam in individuo, *infra n. 31*: mentio fiet. In dictis adnota, quando in confessione explicanda sit intentio finis? Quando nimirum intentio finis afficiens actum, mortalis est, ut in 2. 4. casu, alius non.

SECTIO IV.

Bonitas, & malitia moralis ex circumstantiis.

SUMMARIUM.

19. Circumstantia sunt particulares conditiones, sive operantem, sive objectam accidentaliter afficientes, & quasi circumstantes.
20. Actus humanus etiam internus efficax, non in se sumit malitiam a circumstantiis cognitis, & indirecte tantum volitis.
21. Bonitatem vero non nisi a circumstantiis cognitis directe intentis.
22. Circumstantia aggravantes tantum dicuntur, quando illam augent, vel minuant bonitatem, vel malitiam.

intra eandem speciem: mutantur verò speciem, qua actui nobis, & diversam bonitatis, vel malitia speciem afferunt.

23. Circumstantia communiter sex numerantur, hoc versu: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo quando.
24. Quis, non personam ipsam operantem, sed ejus conditionem, & qualitatem significans, sæpe mutat speciem.
25. Quid pariter non ipsum objectum, sed ejus conditionem, vel quantitatem significans, etiam sæpe speciem mutat.
26. Similiter ubi, qualitatem loci denotans, sæpe actui bonam malitia speciem addit.
27. Quibus auxiliis, quævis media, causas, vel occasiones operandi significans, aliquando auget tantum malitiam, aliquando etiam mutat speciem.
28. Quomodo actionis modum, magis vel minus voluntarium, ac liberum, intensum, vel remissum, &c. significans, plerumque solum auget, vel minuit bonitatem, vel malitiam actus.
29. Quando proprie qualitatem temporis Sacri, vel nominis Sacri significans, ratione sui, & per se loquendo, pariter confert actui.

Circumstantiæ dicuntur actuum humanorum, & ac moralium particulares, & accidentales conditiones, & affectiones, sic vocatæ, quòd actum humanum, operantem, & objectum accidentaliter afficiant, & quasi circumstant. Accipe exemplum in actu bono, & malo, Eleemosynæ, & Furti.

De substantia eleemosynæ tantum sunt homo datus, & genus accipiens, & ipsa traditio pecuniæ, vel alterius mediæ apti ad sublevandam miseriam corporalem egeni. Hic verò tam ipsum actum, quam operantem, & objectum variæ circumstantiæ.

tiæ possunt afficere, & magis, vel minus bonum
vel etiam malum actum efficere. Utpote: *Qui*
dat? dives, an pauper? *Quid dat?* multum, an pa-
rum? suum, an alienum? *Cur dat?* an ad debitum
bonum, an ad indebitum malum finem? *Quomodo*
dat? an magno, vel parvo affectu? An cum
indignatione, exprobratione, &c.

Similiter in furto, de substantia actus sunt
modo accipiens, res aliena, & ejus ablatio
domino. Hic rursus actum, operantem, & ob-
jectum varia circumstantiæ afficere possunt, & in-
tutum reddere magis, vel minus malum, licet magis
quam bonum. *Quis?* Dives, an pauper? In
gravi, an etiam extremâ necessitate laborans
quo casu furtum omninò cessaret. *Quid?* an ma-
lum, parum, pecuniam, rem sacram, vel prophe-
tiam? *Ubi?* an in loco sacro, vel prophano? *Quibus*
auxiliis, an armatâ manu, instrumentis prohibi-
tis, mediis magicis? *Cur?* an etiam ad alium ma-
lum finem? *Quomodo?* an ex proposito, vel libe-
tâ subreptione, an occultè, vel dolo, an palam, cum
violenia, læsione effractione? *Quando?* an tem-
pore belli, famis &c.

ASSERTIO IV.

Actus humanus, etiam internus efficax, secundum
suam bonitatem, & malitiam etiam a circum-
stantiis cognitis, & aliquo modo volitis, immu-
tatur quidem accidentalem actui, sed aliquando agere
voluntatem tantum, aliquando verò etiam speciem
mutantem. Communis doctrina.

§. I.

Actus humanus, etiam internus efficax &c. 20
 Omnis quidem actus internus efficax, & inefficax sumit bonitatem, aut malitiam à circumstantiis quibusvis directè volitis, & intentis, at primariam, ac specificam tanquam ab objecto saltem partiali principali, non tanquam à circumstantia, ut supra num. 12. notandum est. Solus autem actus internus efficax, non item inefficax; sumit bonitatem aut malitiam à circumstantiis indirectè tantum volitis, juxta communem Doctorum apud Vasq. hic disp. 57. c. 2. Tanner. tom. 2. disp. 2. q. 5. dub. 7. Ratio est. Quia actus internus inefficax; simplex velleitas, complacentia, delectatio morosa, &c. fertur in objectum præcisè ut objectivè proponitur in intellectu, ideòque faciliè abstractit à circumstantiis annexis quamvis cognitis. Unde qui morosè delectatur de ligata, consanguinea, Sacra &c. præcisè ut fœmina formosa est, committit actum simplicis impudicitiae, vel fornicationis mentalis, ut proinde in confessione circumstantias personæ explicare opus non sit. At verò actus internus efficax tendit in ipsum actum externum, ut subjectivè exercendum circa objectum, prout est à parte rei: ideòque minimè potest abstrahere à circumstantiis annexis, sed volens actum, necessariò simul vult circumstantias annexas cognititas, v. g. efficaciter concupiscens fœminam, quam scit, vel quomodo libet apprehendit ligatam, consanguineam, sacram, verè committit actum adulterii, incestus, sacrilegii, proinde necessariò explicat.

candum in confessione. Unde ulterius, qui effu-
citer concupisceret aliquam conceptu contu-
cujuscunque conditionis, aut aliquam quamvis
que ex tota congregatione, in qua scit multas
ligatas, consanguineas &c. verè committit
peccatum qualificatum necessariò aperiendum
confessione. Quòd si verò quis conceptu
abstracto concupiscat feminam in genere,
planè cogitando de ejus qualitate. probatur
committit actum simplicis fornicationis tantum.
Quia licèt non habeat circumstantiam
solutæ, habet tamen totam, & solam malitiam
simplicis fornicationis, & nullam aliam. Debet
tamen explicare in confessione, se concupivisse
feminam in communi, non ob exprimendam
quam specialem malitiam, sed ne mentiarur
primendo certam personæ concupitæ qualitate.
Sic rectè *Tamb. l. I. Decal. c. I. §. 4. n. 14.*
Quamvis aliter sentiat *Sanchez l. I. Moral. c. 1.*
n. 5. quem vide.

§. II.

21 **S**umit bonitatem & malitiam à circumstantiis
cognitis &c. Ratio jam insinuata est. Quia
actus humanus externus efficax in individuo
in objectum prout cognoscitur esse à parte
affectum suis circumstantiis, quæ proinde
ditiones individuantes actionum humanarum
cuntur: ac proinde omnis voluntariè eliciens
lem actum in individuo in his circumstantiis
teur etiam indirectè scilicet velle omnes ejus
cumstantias cognititas, & per se conjunctas

operanti, vel objecto: atqui constat, illas circumstantias esse aliquando bonas, & honestas, aliquando verò malas, & prohibitas ad talem actum (ut circumstantia loci sacri est optima ad orationem, pessima ad furtum) adeoque actum voluntariè ad se tendentem, aliquâ bonitate, vel malitiâ afficient: ergo actus humanus sumit suam bonitatem, & malitiam etiam à circumstantiis, utiq; cognitis, & ideò aliquo modo volitis, scilicet, vel directè, vel indirectè. Ubi notandum discrimen est, quoad bonitatem & malitiam: nam ad hoc ut actus sumat bonitatem à circumstantia bona v.g. ut orans in loco sacro: dans eleemosynam personæ sacræ vel religiosæ, addat actui novam bonitatem Religionis ex circumstantia loci sacri, vel personæ sacræ, omninò necesse est, ut ipsa circumstantia bona cognita, per se directè, explicitè, vel implicitè volita ac intenta sit. Alioquin, si quamvis cognita, tamen nullo modo attentata, vel etiam præcisa, seu exclusâ sit, nullam poterit conferre bonitatem. At conerà, ut actus sumat malitiam ex circumstantia mala (per se tamen conjunctâ actui, vel naturaliter consequente) sufficit, illam esse cognitam, nec opus est, esse per se directè ullo modo intentam vel volitam. Sic furans scienter rem sacram, aut violans personam sacram, contrahit malitiam sacrilegii ex circumstantia rei, vel personæ sacræ, etsi illam circumstantiam per se minimè velit, & intendat, quinimò quàm maximè nollet esse Sacram. Ratio utriusque assignata est suprâ de volitione ipsius honestatis, ac malitiæ objecti, n. 9. hic facile

facile applicanda. Cæterum à circumstantiis peccati accidens tantum actui conjunctis, vel consequentibus, nullam actus recipit malitiam, nisi ipsa per se directe volita, ac intenta sit, ideòque objectum actus potius, quàm circumstantia evadat. Alio enim nullo modo erit volita: non directe, ut proponitur: nec indirecte, quia non necessario sequitur actum, vel objectum volitum. Sic prædicatio Christi, & Apostolorum multas habebat circumstantias blasphemias, & peccata Judæorum, bene prævisa; at quia per accidens tantum sequebantur ex mera malitia Judæorum, nulla inde prædicatio ni accessit malitia. Sic, suadente necessitate, & utilitate gravi, licite potes petere administrationem Sacramenti à tuo Parocho, quem concubina aut scis administrando peccaturum, aut murum usurario, quem prævides non nisi cum usurariamine mutuaturum &c. Ut notat etiam *Scorum* 4. d. 5. q. 2. *Navarr. c. 14. n. 18.* Sed de his materia de scandalo.

§. III.

22 **A**ctus ergo humanus sumit bonitatem, & malitiam ex circumstantiis *semper quidem accidentalem actui, aliquando tamen aggravantem tantum, seu intra eandem speciem majorem vel minorem: aliquando verò speciem mutantem seu diversæ speciei à bonitate, vel malitia substantiali actus.* Atque exinde circumstantiæ aliæ dicuntur aggravantes tantum, aliæ verò speciem mutantem, stilo communissimo.

Circumstantiæ aggravantes tantum dicuntur, quæ solum augent, vel minuunt bonitatem, vel malitiam actus intra eandem speciem virtutis, vel peccati: quando nimirum circumstantia addita actui, in suo conceptu non involvit aliam speciem bonitatis vel malitiæ, distinctam à bonitate, vel malitiâ ipsius actus, sed eandem solum auget, vel minuit. Uti sunt generatim. 1. Majus vel minus voluntarium, & libertas actus. 2. Major vel minor intentio, vel vehementia actus. 3. Major vel minor duratio, vel mora actus boni, vel mali. 4. Major vel minor quantitas materiæ, vel objecti: exempla habes infra in circumstantia *Quomodo*, & supra *de ignorantia, metu, concupiscentia*.

Circumstantiæ speciem mutantem dicuntur, quæ actui novam, ac diversam speciem bonitatis vel malitiæ afferunt: quando nimirum circumstantia addita actui, ex se habet propriam ac specificam bonitatem, vel malitiam, seu conformitatem, vel difformitatem ad rectam rationem distinctam à bonitate vel malitia propria specifica ipsius actus, ideoque actum ex materia unius virtutis, vel vitii, transfert in materiam alterius virtutis, vel vitii. Sic circumstantia personæ sacræ pauperis per se intenta actui eleemosynæ addit bonitatem virtutis Religionis: actui verò fornicationis addit malitiam sacrilegii. Tritissimum est exemplum in peccato carnali. Si enim fiat inter solutos, est simplex fornicatio. Si à, vel cum ligata est adulterium. Si à vel cum persona Deo sacræ, est sacrilegium. Si inter consanguineos vel affines, est incestus. Si

cum Virgine invita, est stuprum. Si cum vi illa
est raptus. Si contra naturam cum seipſo, est ma-
lities. Si cum eodem sexu, est sodomia: Si cum
diversa specie, est bestialitas. Hæc enim circum-
stantiæ omnes diversas planè malitias adferunt
ætui luxuriæ, contra diversas omninò virtutes,
diversa præcepta, sub motivo diversarum vir-
tutum obligantia, ut intuenti patet. Huc etiam
stant circumstantiæ, quæ actum destructâ bene-
te efficiunt malum, ut supra de fine explicatum
est n. 16.

§. IV.

Circumstantia sigillatim explicata.

23 **C**ircumstantiarum tam speciem mutantium
quam aggravantium sufficiens est numerus
septenarius vulgari versu comprehensus, quæ
alii numerum addant: *Per quæ, quoties, in
auxiliis.*

*Quis. Quid. Ubi. Quibus auxiliis. Quo-
modo. Quando.*

I. **QUIS**

24 **S**ignificat, non ipsam personam operantem
Secundùm se: hæc enim est de substantia, & non
circumstantia actûs: sed conditionem, seu qualita-
tatem personæ operantis, an soluta vel ligata
Clericus, an Laicus &c. Hæc circumstantia
pissimè mutat speciem, & novam malitiæ
ciem confert in peccatis. Ut si persona ligata
cet carnaliter, non jam solum contra castitatem
sed etiam contra justitiam delinquit adulterio.

Sacra voto solenni castitatis adstricta, etiam contra Religionem sacrilegio. Si Prælati, vel Parochus suis opem debitam terre negligat, peccat non tantum contra charitatem vel misericordiam, sicut alius, sed etiam contra justitiam. Si filius Parenti, subditus Principi, Prælati, Magistratui injuriam inferat, peccat non simpliciter contra justitiam, sed etiam contra pietatis, & observantiæ virtutem: & sic de cæteris. Interdum verò intra eandem speciem solum auget, & aggravat malitiam. Sic cæteris paribus, gravius est peccatum fidelis, quam infidelis: Clerici, vel Religiosi, quam laici: Superioris, quam subditi: Sancti, quam non sancti: Item ejus, qui multa à Deo singularia beneficia accepit: qui sæpius jam veniam consecutus relabitur &c. ob annexam implicitam ingratitude: Item gravius est furtum divitis, quam pauperis: aut contra, factum pauperi, quam diviti: &c. Sed de his plura suo loco. Eadem circumstantia interdum etiam actui bono addit novam speciem bonitatis, aut justitiæ, si Parochus officium sedulo exequatur: aut Religionis, ut si jejunium ex voto serves: aut humilitatis in persona excellentiæ &c.

II. QUID

Significat simpliciter non ipsum objectum a-25
Sed quippe quod spectat ad substantiã actûs:
sed conditionem, vel quantitatem objecti, vel ma-
teria, circa quam actio bona, vel mala versatur.
Hæc circumstantia actui malo sæpè novam con-

fert speciem malitiæ aut fornicationi cum alieno
 conjuge, furto rei sacræ, percussioni Clerici, occu-
 sioni Patris, accedit nova species injustitiæ, sacrilegii,
 parricidii, seu impietatis. Aliquando vero in
 intra eandem speciem actionis malitiam augetur
 si injuriam inferas homini innocenti, vel tantummodo
 pauperi fureris. Et generaliter huc spectat quanti-
 tas major, vel minor materiæ, quæ sicut peccati
 malitiam auget in furto v. g. ita recti operis boni-
 tatem auget, v. g. in elemosyna. Eadem circum-
 stantia interdum actui bono novam bonitatis spe-
 ciem addit, ut si pauperi Sacerdoti intuitu Sacra-
 dotii sacri des elemosynam, addis misericordiam
 bonitatem Religionis, ut jam bis indicatum.

III. UBI

26 **S**ignificat qualitatem loci, sacri, profani, pu-
 blici, privati, &c. Et quandoque actui novam
 malitiæ speciem tribuit. Sic circumstantia
 sacri seu Ecclesiæ, malitiam sacrilegii tribuit in
 primis cuiusvis humani sanguinis effusioni per
 homicidium, mutilationem, vulnerationem. Et
 vis voluntariæ effusioni humani seminis per
 concubine coitum, etiam licitum extra casum gratiæ
 necessitatis, ac pollutionem voluntariam, non
 non solum jure Ecclesiastico, sed probabiliter
 etiam jure divino naturali: cum reverentia
 sacri, specialiter ordinati, ac consecrati ad cultum
 divinum, & Sacrificium Agni immaculati, & in-
 nocentissimi, ex natura sua quàm maxime repu-
 gnare videatur effusio cruenta sanguinis, & sedi-
 menta seminis humani. Adhuc *Medina; Rodericus*

nulla difficultas) ut sunt: I. Instrumenta peccandi: quæ aliquando addunt novam speciem malitiam: ut si pecuniâ furtivâ fornicatus es: si magico damnum intulisti: si lusu prohibitorum decepisti: Aliquando verò intra eandem speciem malitiam augent tantum, ut si armata prædatus es: si armorum genere ad laedendum vel cruciandum exquisito vel prohibito alium vadis &c. II. Alii homines, quos jussu, consensu, seu persuasione ad peccati societatem perduxisti, ubi malitiam illius peccati, ad quod alios inducisti, etiam contrahitur malitia scandali necessario multiplicanda in confessione: excepto casu, quo sceminam non multum invitam ad peccatum perduxit: tunc enim sufficit dicere fornicatus sum, ex quo facile est intelligere ipsum sollicitasset: si scemina virum sollicitasset: ut notat *Dionysius p. 3. Tract. 4. resol. 7. 14.* III. Occasiones voluntarie peccatorum, quæ solum aggravant malitiam peccatorum: imò idem numero peccatum fit, quando quis voluntariè se exposuit periculo peccandi, v.g. fornicandi, simul efficaciter volens peccare, & mox peccat: tunc sufficiet dicere: *Exposito fornicatus sum.* Secus est, quando quis se ponens se periculo peccandi, tunc nondum peccaret, sed postea periculo victus, intentione peccaret: tunc enim erunt duo distincta peccata necessariò enumeranda in Confessione. *Sanchez l. 1. Moral.*

V. CUR

Significat finem bonum vel malum, jam latè
Explicatum *sect. prac.*

VI. QUOMODO

Significat modum actionis magis, vel minus 28
Voluntarium ac liberum: intensum, remis-
sum, violentum, moderatum &c. Hæc circum-
stantia plerumque sicut bonitatem in actibus bo-
nis, amoris, doloris &c. ita & malitiam in pecca-
tis solum inter eandem speciem auget. Sic gra-
vius peccatur ex certa deliberata ac libera malitia,
quam ex infirmitate, passione, metu, ignorantia
vincibili: &c. de quibus multa *cap. preced.* Item
si majori intensione ac vehementiâ indulgeas o-
dio, iræ, aliisque peccatis: si longiori morâ pecca-
tis inhæreas; quò spectat in peccato carnali uti
modis nimis, & extraordinarie lascivis, dummodo
talis modus aliunde speciem non mutet, ut si inci-
perent contra naturam &c. Eadem tamen cir-
cumstantia modi interdum actui addit malitiam
specie diversam: ut in furto violento, malitiam
rapinæ, scilicet contumeliæ specialis contra ob-
servantiæ virtutem: in stupro violento, malitiam
raptus: Item in omni peccato facto ex formali
contemptu, seu directâ non obediendi voluntate
malitiam formalis inobedientiæ: & in omni pec-
cato facto in benefactorem Deum, vel hominem,
expressâ voluntate vilipendendi beneficium acce-
ptum, malitiam formalis ingratiitudinis, ut bene
explicat *S. Thomas 3. p. 2. q. 88. a. 3.*

VII. QUANDO

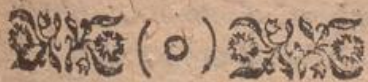
29 **S**ignificat propriè qualitatem temporis facti vel non facti. Et hæc circumstantia conuenit actui bonitatem vel malitiam, solummodo accidens, quando nimirum actus specialiter præceptus, vel prohibitus intuitu ipsius temporis facti. Ut diebus festis feriari, diebus jejuniis carnibus abstinere, bonum est ex lege præcipiente, et e contra iis diebus laborare, aut carnes comedere, malum est ex lege eo tempore prohibente. Item quando actus fieret ex speciali, & directè intentione honorandi, vel inhonorandi temporis facti. Ut si die festo, tempore Adventus, Quadragesimæ speciali devotione exerceas bona opera intuitu sacri temporis ac mysteriorum eo tempore in Ecclesia celebratorum: exerces specialiter actum virtutis Religionis. Aut contra si die festo tempore sacro committas peccatum aliquod in re, & intentione inhonorandi sacrum tempus, in contemptum temporis sacri, sine dubio peccabis mortaliter peccato speciali contra Religionem, atque in confessione necessariò aperiendo: *scilicet dum omnes.* At verò secluso omni præcepto, & contemptu, ac per se loquendo, circumstantia facti temporis non multum confert ad malitiam peccati: unde neque in Confessione explicandum est, an nim. festo, vel profesto die peccaveris etiam carnaliter juxta communem Doctorem sententiam. *Navar. Man. .6. n. 11. Layman. hic c. 5. sine. Diana p. 1. Tr. 7. resol. 32. alii apud ipsos.*

Nec est paritas inter tempus & locum sacrum. Quia locus tanquam res permanens consecrationis, moralisque sanctitatis capax est; cui proinde mali operis exercitium secundum rectam rationem repugnat: & verè etiam à malè agere volentibus facilè vitari potest. At verò tempus res continuo transiens, nec ullà unquam sui parte simul consistens, non ita capax est consecrationis moralis sanctitatis, sed dicitur sacrum, vel sanctum per accidens ratione sacrorum mysteriorum ac sanctarum operationum, quæ eo tempore recoluntur, vel fieri solent: nec solæ sanctæ actiones fieri debent tempore sacro, nec malè agere volens, illud vitare possit. Quamvis contrarium doceant, S. Antonin. Alenf. Med. alii cum Lessio l. 2. de Just. c. 45. dub. 4. & communis piorum persuasio sit, peccata carnalia facta summis Festis Nativitatis Christi, Cœnæ Domini, Paschæ &c. item die Confessionis, Communionis, continere peculiarem saltem aggravantem malitiam, atque adeò in confessione explicanda, Laudandæ ejusmodi timorate conscientiæ, & consulenda praxis, non tamen urgenda. Quæ circumstantiæ necessariò sint explicandæ in confessione, latè videre poterit.

p. 3. Theol. Sacram. de Pœnit.

p. 3. q. 4. à num.

248.

SE

SECTIO V.

De comparatione actuum humanorum
scil. an detur actus indifferens in specie, & in
individuo: & an externus addat distinctam boni-
tatem vel malitiam interno efficaci in ordine ad
essentiale primum; vel poenam?

SUMMARIUM.

- 30. Datur actus humanus non tantum in specie indifferens
- 31. Sed probabilius etiam, in individuo.
- 32. Actus externus dupliciter se habere potest ad internum
- 33. Actus externus juxta probabilem sententiam Thomae
nihil moralitatis addit interno.
- 34. Juxta vero probabiliorem Scotistarum novam, & aliorum
tam ei bonitatem, vel malitiam addit.

ASSERTIO V.

Datur actus humanus non tantum in specie
indifferens, sed probabilius etiam in indivi-
duo. (Pariter: comparando actum morale inter-
num cum externo, & e contra) Actus exter-
nus actui interno efficaci probabilius per se ad-
dit distinctam bonitatem vel malitiam moralem
ad essentiale primum vel poenam. Assertio haec
aliis duplicanda, propter numerum tamen con-
suetum Paragraphorum in unam congesta,
communis Scotistarum, & RR. ut patebit.

§. I.

Datur Actus humanus in specie indifferens
nec bonus, nec malus, moraliter.

30 **C**ertum est apud omnes cum S. Thoma
q. 18. a. 8. Scoto in 2. d. 41. q. un.
manifesta est. Quia deliberatè loqui, amb...

comedere, bibere &c. sunt veri actus humani: & tamen ex specie & objecto suo, secluso fine & aliis circumstantiis, nec præcepti, nec prohibiti, adeoque nec boni moraliter, cum nullam dicant specialem conformitatem ad rectam rationem, vel legem: & aequè possunt fieri mali ac boni: neque mali moraliter, cum nullam dicant specialem difformitatem ad rectam rationem, vel legem, & aequè possunt fieri boni ac mali: ergo sunt actus humani indifferentes in specie ex objecto suo. Sed nunquid etiam poterunt esse indifferentes in individuo, exerciti scilicet hic & nunc in suis circumstantiis particularibus?

Adverte autem. Actus indifferentes in specie, aliqui spectant ad exercitium rationis humanæ, ut puta ad manifestandos, vel exequendos conceptus ac motus internos: & hi naturâ suâ postulant, ut in individuo exercentur rationabiliter ad finem necessitatis, vel utilitatis alicujus honestæ. Ut loqui, scribere, cantare, ambulare &c. Quòd si ergo ita rationabiliter fiant in individuo, boni erunt: si secus, eo ipso erunt mali, & ad minimum otiosi: de quibus nota est sententia Christi Matth. 12. *Omne verbum otiosum, quòd locuti fuerint homines, reddent rationem de illo in die judicii.* Verba enim instituta sunt ad communicationem humanam utilem ac honestam: quòd si ergo absque omni fine utili ac honesto, omnino gratis & otiosè proferantur, jam carebunt suâ rectitudine debitâ, & conformitate ad rectam rationem adeoque moraliter mala, & peccata evadunt. Alii actus indiff.

indifferentes in specie spectant ad naturam & vitam humanam conservandam ac tuendam: ut *medere, bibere, dormire, mederi &c.* Et hi etiam naturam suam postulant, ut in individuo exercentur in modo, & medio convenienti ad dictum finem, atque si ita fiant, omnino boni, & honesti erant, si secus, mali. In his ergo nullus erit actus indifferens in individuo. Alii denique sunt actus indifferentes in specie ita, ut neque in individuo ex natura sua exigant aliquam peculiarem honestatem, vel conformitatem ad rectam rationem in ordine ad modum, vel medium, vel in ordine ad ultimum finem honestum, nisi ad summum ad aliquam commoditatem vel relevationem naturam. Ut *care barbam, scalpere dentes, expuere, emulare, deambulare in cubiculo &c.* Et de his potestatem potest, & debet esse sequens

§. II.

Datur actus indifferens etiam in individuo

31 **I**Ta probabiliter docent D. Bonaventura in *d. 41. q. 1. g. 3.* Scotus *ibid. & quodl. 18. q. 1.* cum suis omnibus & ex alijs Vasquez *tom. 1. d. 52. c. 6.* alij apud ipsum. Docuit etiam expressis verbis S. Hieronymus *Epist. II. ad Augustinum*, *Sunt namque indifferentia inter bonum & malum sicut Philosophi disputant, Est enim bonum continentia; malum luxuria: & inter utrumque indifferens ambulare, digerere alvi stercore, & pitis purgamenta manibus projicere. Hoc non est bonum, neque malum est: Sive enim fecerit*

non feceris, neque justitiam habebis, neque injusti-
tiam. Hæc Sanctus: an non expresse loquens de
 actu in indiv. duo, *sive feceris, sive non feceris, &c.*
 Violentia ergo est abstractio actus ad speciem.
 Ratio autem est. Quia hîc & nunc deliberatè fri-
 care barbam præcisè ad sedandum prurimum, est
 actus humanus in individuo: sed non est bonus
 moraliter, quia nullam dicit peculiarem confor-
 mitatem ad rectam rationem neque ex objecto,
 neque ex fine omninò indifferente, aut aliâ cir-
 cumstantiâ: & alioquin in homine existente in
 gratia posset esse meritorius vitæ æternæ: imò e-
 tiam materia voti; quia esset melius fricare, quàm
 non fricare: &c. quæ inconvenientia sunt. Neque
 est malus moraliter; quia neque ullam habet pe-
 culiarem difformitatem ad rectam rationem, vel
 legem: neque otiosus censeri debet, cum habeat
 congruum finem, etsi indifferentem: alioquin
 posset esse sufficiens materia absolutionis Sacra-
 mentalis. Quis autem unquam quantumvis deli-
 cata conscientia confitetur, se fricasse barbam ad
 sedandum prurimum tantum, aut quis Confessa-
 rius lance mentis solos ejusmodi actus confitentes
 absolveret? ergo dantur actus indifferentes in in-
 dividuo etiam. Fundamentum præcipuum oppo-
 sitæ communis aliorum sententiæ est. Quia tene-
 mur omnes actus nostros ex objecto non malos
 referre ad finem bonum ac honestum. Sed ubi
 præceptum tale? Aliqui assignant illud 1. Cor. 10.
Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid faci-
tis, omnia in gloriam DEI facite. Verùm hîc
 THEOL. MORAL. PARS I. T con-

consilium, non præceptum agnoscunt Patres, & vel
 Interpretes communiter. Alii dicunt, hoc præcep-
 tum contineri in primo præcepto Decalogi.
Deo soli servitendum est. Mirum sane, imo
 culum, hominem toties, & singulis, quasi motu
 tis peccare contra primum præceptum Decalogi
 quoties deliberatè barbam fricat, expuit, mor-
 &c. absque relatione ad gloriam DEI. Alii de-
 que cum Tannero hinc dicunt, hoc esse præceptum
 naturale, quo homo ex natura sua habet, ut
 beratè agens agat rationabiliter, seu secundum
 etiam rationem, adeoque non otiosè, sed pro
 aliquem finem bonum. Et hoc est directè præ-
 principium. De hoc enim ipso quæritur, an
 semper teneatur agere propter finem bonum
 rationaliter, an verò non etiam rationabiliter saltem
 gativè, seu non irrationabiliter agat propter
 aliquem indifferentem, ut in exemplo allato
 re barbam ad sedandum pruritus: id nos
 mus, cum nulla appareat ratio, vel lex in con-
 rium: sine qua nullum est asserendum peccatum.

§. III.

*Quomodo se habeat actus humanus externus
 ad internum, quoad bonitatem & malitiam
 moralem?*

32 **R**esp. dupliciter. I. Actus externus, v.g.
 eleemosynam, vel furari, considerari potest
 ut objectum actus interni, scilicet voluntatis
 cæcis dandi, vel furandi: & hæc consideratio
 ctus externus habet bonitatem vel malitiam
 damentalem, priorem formali bonitate, vel malitate.

si actus interni: ideo enim velle dare est bonum,
 & velle furari est malum, quia ipsum dare eleemo-
 synam est bonum conveniens rectæ rationi: &
 ipsum furari est malum disconveniens rectæ ra-
 tioni. II. Actus externus consideratur ut execu-
 tio, vel effectus actus interni, quippe qui ideo fit,
 quia voluntas actu interno efficaciter vult, vel
 imperat, & hâc consideratione etiam actus exter-
 nus habet formalem bonitatem aut malitiam mo-
 ralem, ac imputabilem ad meritum ac præmium,
 aut peccatum ac pœnam. Hic porro certum est
 apud omnes. 1. Actum externum in sua bonitate
 ac malitiâ necessariò pendere ab actu interno. Ete-
 nim bonitas & malitia moralis per se primariò so-
 lum competit actui interno voluntatis elicitò, &
 non nisi secundariò & participativè actui externo
 à voluntate imperatò, vel eidem imputatò: ut
 de ipsa libertate supra, cap. 2. dictum fuit. 2. Cer-
 tum est, bonitatem ac malitiam actuum interno-
 rum perfici & compleri aliquo modo per actus ex-
 ternos: posito enim actu externo martyrii v.g. vel
 furti, dicitur bonitas martyrii completa, sicut &
 malitia furti: & quacunque de causa non posito
 actu externo, non dicitur completa bonitas, vel
 malitia, ut omnes fatentur. 3. Certum est, actum
 internum & externum bonum, vel malum mora-
 liter, in genere moris non facere numerum, sed
 constituere unum numero moraliter actum vel
 peccatum. Quia nimirum actus internus efficax
 naturâ suâ petit perfici, vel compleri per actum
 externum efficaciter volitum, quo proinde posi-

to, unus numero actus moralis completus ac consummatus efficitur. Unde etiam in confessione secundum omnes, sufficit explicare actum externum: v.g. *furatus sum tot*: inde enim sufficiens manifestatur voluntas interna efficacis furandi: non sufficit solum explicare actum internum propositum furandi, vel adulterandi, quia si res non exprimeretur peccatum consummatum nec posset intelligi, quam firma & efficacis voluntas peccandi: neque gravitas injuriæ primo illata: neque obligatio inde contracta reformationis, item contracta censura, vel irregularitas &c. 4. Certum item est, actum externum ad distinctam bonitatem, vel malitiam actibus internis non tantum inefficacibus, de quibus nemo dubitat, sed etiam efficacibus aliquibus per accidens, puta, quia actus externus in causa est, quod actus internus bonus, vel malus diutius continuatur, magis intendatur, sæpius repetatur: aut quia actus externus novas ac speciales difficultates habet, quas superandas opus est novis & vehementioribus actibus, imperiis, ac motionibus voluntatis &c. in quibus omnes consentiunt. At nunc suppositis sit breviter

§. IV.

Actus externus actui interno efficaci probabilius per se addit distinctam bonitatem vel malitiam in ordine ad essentielle præmium vel penam.

33 **S**ententia negativa quidem est D. Thomæ cum Suis, & Recentioribus communiter

Valquez hic disp. 75. c. 2. ac alios passim. Favent SS. Patres. Augustin. l. 1. de lib. arb. c. 3. dicens. Si quis habet voluntatem concubandi cum uxore alienâ, & non datur facultas, coram Deo tam reus est, atque si opere complêssset. Chrysoft. hom. 26. in Matth. Sola voluntas remuneratur pro bono, ac condemnatur pro malo. Gregor. hom. 5. in Evang. Exteriora nâmque nostra Deo, quantumlibet parva sufficiunt: cor nâmque, non substantiam pensat. Bernard. Epist. 77. ad Hugonem Vici. Voluntas pro factô reputatur, ubi factum excludit necessitas. Fundamentum præcipuum, & quidem verum, ut fatear, satis solidum ac minime contemnendum est; Quia sicut tota libertas ac moralitas, ita sanè tota bonitas & malitia moralis actui externo præcisè communicatur ab actu interno: ergo huic ille nullam potest addere distinctam bonitatem, vel malitiam moralem. Sed

Affirmativam ut probabiliorem docet Scotus 34 in 2. d. 42. q. 4. & Quodl. 18. a. 3. cum suis omnibus. Alensis etiam p. 4. q. 77. memb. 3. articulo 5. cum aliis. Favet S. Augustinus l. 13. de Trinitate c. 5. dicens: malâ voluntate solâ, quilibet miser efficiuntur: sed inferior potestate, quâ desiderium male voluntatis impletur. Profectò quamvis, & sic malè volendo miser esset, minus tamen esset, si nihil eorum, quæ perperam voluisset, habere potuisset. Hæc Augustinus, manifestè loquens, non de miseria pœnali, quia qui malignum desiderium suum implere non potest, potius

tius plus habet poenae, quam qui implere potest
 sed de miseria culpae: adeoque censet actum
 ternum superaddere actui interno aliquam
 tiam seu reatum culpae, quae miserior sit, qui
 lum desiderium implet, quam qui implere nequit.
 Et tritum est illud Glossae in c. 20, Exodi. v. 18.
maechaberis. Qui ergo opus adjicit voluntati,
quiritatem addit iniquitati. Fundamentum
 situm est. Quia licet bonitas, & malitia motus
 ctus externi tota dependeat ab actu interno,
 tamen in actu externo distincta est a bonitate
 malitia actus interni: Non enim solum efficitur
 ter velle; sed etiam ipso facto v. g. orare, eleemosi-
 synam dare, martyrium subire &c. bonum est
 conforme rectae rationi: nec solum efficitur
 velle; sed etiam actu furari, occidere, moechari
 &c. malum est, & difforme rectae rationi, ac
 divinae: ergo cum actui interno accedit actus
 ternus, accedit simul aliqua conformitas, vel
 difformitas ad rectam rationem, vel legem, & con-
 sequenter aliqua distincta bonitas, vel malitia
 malis ac voluntaria, etsi omnimode dependet
 ab actu interno. Deinde per se, ex terminis,
 tione absolum videtur, non plus mereri
 Deum illum, qui ipsum opus bonum exequitur
 v. g. martyrium ipso facto perfert, quam illum
 qui martyrium solam voluntate efficaci desiderat.
 Et fatentur adversarii, actum externum martyrii
 mereri apud Deum proemium accidentale. La-
 teolae, quod non potest mereri solus actus in-
 ternus, quantumvis efficax: sed nullum omnino pro-

miu datur à Deo, nisi ratione alicujus bonitatis :
 ergo &c. Similiter à ratione alienum videtur tan-
 tandem pœnæ demereri in fora Dei illum, qui so-
 lum efficaciter proposuit actum malum, homici-
 dium adulterium, furtum, ac illum, qui tale cri-
 men actu perpetravit : & quòd huic, etiam per se,
 & secluso damno proximi, vel scandalo, in confes-
 sione non sit injungenda major pœnitentia, quàm
 illi: credo etiam adversarios majorem imponere
 pœnam ob mollitiem, fornicationem, ebrieta-
 tem &c. consummatam, quàm solùm efficaciter
 propositam, & impeditam. Patres in contrarium
 allati solùm loquuntur de merito & peccato, proce-
 mio, & pœna absolutè sumptis, non autem com-
 parativè quoad quantitatem : ut sensus sit, homi-
 nem solo actu interno efficaci, cum non potest
 exire in actum externum, nihilominus mereri
 præmium ac pœnam æternam, ac si opere com-
 plessit, non autem dicunt, quòd tantundem præ-
 mii, vel pœnæ mereatur. Quâ ratione etiam expli-
 cari debet illd Jacobi 2. *Quicumque totam legem
 implevit, offendat autem in uno, factus est omnium
 reus.* Intellige nim. quoad substantiam reatûs, &
 pœnæ; sine dubio non quoad quantitatem.

SECTIO VI.

De Regulis actuum humanorum.

Regula actionum humanarum: id nimirum,
 quo certificamur de rectitudine, vel obliqui-
 tate, seu de ipsa bonitate, vel malitia actionis hu-
 manæ, alia dicitur intrinseca, quæ scilicet repe-
 ritur

ritur in ipso operante, & est ipsius dictamen
rationis seu conscientiae, iam late explicata,
per totum: alia dicitur extrinseca, quae
est in ipso operante formaliter, sed cum extrinseca
& objective dirigit ad operandum, & sunt
leges divinae ac humanae, ac tandem generaliter
ultimata est ipsa voluntas divina. De his
generatim aliqua per quatuor subsecutiones ad
necessaria, atque utilia explicanda sunt.

SUBSECTIO I.

*Quinam Actus humani cadant sub lege
praecepto humano.*

SUMMARIUM.

35. *Humanam legem, vel praeceptum per se directe prohiberi potest omnis, & solus actus humanus externus*
36. *Bonus, vel malus moraliter, si non ex se, & ex opere, sed saltem ex fine praecepti, ut pote*
37. *Necessarius, vel ut plurimum valde utilis ad bonum commune, vel observantiam status cuiuslibet*
communitatis.

ASSERTIO VI.

Lex vel praeceptum humano per se directe prohiberi potest omnis & solus actus humanus externus bonus, vel malus moraliter, si non ex se, & ex opere, sed saltem ex fine praecepti, ut pote fieri, vel omitti necessarius, vel ut plurimum valde utilis ad bonum commune, vel observantiam status cuiuslibet communitatis, vel subditus Communis doctrina in materia de legibus.

§. I.

- 35 **O**mnis & solus actus humanus externus nimirum supposito voluntario ac libero, & sufficienti & requisito ad actum humanum, actus

terno sensibili consummatur: adeo, ut nullus actus mere internus per se directe præcipi vel prohiberi possit humanâ lege, vel præcepto. D. Thomas I. 2. q. 91. a. 4. & q. 100. a. 9. ac alibi. Navarr. c. 13. n. 38. Suarez l. 4. de legib. c. 12. Lessius l. 2. c. 37. dub. 11. Tanner. hic disp. 5. dub. 2. Layman. c. 4, n. 5. Alii innumeri apud ipsos. Quamvis alii contra sentiant apud Lessium l. 2. non nihil faventem. Ratio communiter assignata est: Quia humanâ potestate, lege vel præcepto illud tantum potest præcipi, vel prohiberi directe, de quo homo humanâ virtute potest cognoscere, & judicare, transgressores punire, &c. Alioquin frustra ferretur lex, vel præceptum Communitati, si cognosci non posset, an serventur: atqui de actibus mere internis, quippe suapte naturâ insensibilibus, & latentibus nullus homo humanâ virtute cognoscere, vel judicare potest: juxta illud I. Reg. 16. *Homines vident ea, quæ patent. Deus autem intrinsecus cor.* Etc. *erubescant. d. 32.* dicitur *Secretorum solus Deus cognitor & Judex est.* Unde &c. Sicut de simonia, dicitur, *Ecclesiam non judicare de occultis.* Et ibidem c. *Tua nos.* inquit Innocentius P. III. *Nobis datum est de manifestis solummodo judicare:* ergo tantum actus externi per se directe præcipi, vel prohiberi possunt, minimè verò actus mere interni, ut sunt cogitationes, proposita, volitiones, & mere interna, & nullo signo, vel conatu sensibili exterius significata vel manifestata, alioquin jam possent cadere sub legem, vel pœnam humanam, etiam effectu

non secuto. Cæterum sermo est de legibus
 præceptis humanis ex pura potestate gubernati
 in subditos latis, & secluso voto obedientiæ. Præ
 latus enim Regularis majori potestate potest
 suos subditos Religiosos ratione voti obedientiæ
 quod, quia Deo principaliter fit, ad actum etiam
 merè internum se extendere potest, & quandoque
 etiam debet. Quia ergo Religiosus principaliter
 Deo iovit, obedire suo Prælato in omnibus, quæ
 secundum Regulam & Ordinis consuetudinem
 præcipiuntur, quæque ad puram Regulam & Statutum
 sui observantiam conducunt, ideo Prælati regulares
 res possunt etiam lege vel statuto præcipere
 quos actus etiam merè internos, utpote orationes
 mentalem statim horis, Examina conscientiarum, &c.
 utpote generaliter ad observantiam statum religiosum
 summè necessaria. Item ut Sacrificia, orationes
 jejunia Deo offerantur ad peculiarem aliquam in
 tentionem: ut pro Benefactoribus, specialiter
 commendatis &c. ita ut contraveniens peccat
 etiam pro ratione materiæ, mortaliter. Nec est
 subtilizandum, an peccet contra præceptum, an
 potius occasione præcepti contra votum: hoc
 nim pejus illo.

§. II.

36 **B**onus, vel malus moraliter. Intelligentiam
 est, non quòd actus omnis cadens sub præcep
 tum, vel prohibitionem humanam, jam debet
 esse bonus, vel malus secundum se ex objecto, &
 secluso præcepto vel prohibitionem humana, sed
 ita, ut saltem possit esse bonus, vel malus ex fine
 pro

propter quem præcipitur, vel prohibetur. Ut bene
 explicant *Cajetanus, Sotus, Valentia, alii cum Tan-*
nero hic disp. 5. q. 9. dub. 2. Itaque humanâ lege,
 vel præcepto præcipi, vel prohiberi possunt non
 tantum actus boni, & mali jam cadentes sub præ-
 cepto divino naturali, vel positivo: ut alienum re-
 stituere, à furto, latrocinio, adulterio, blasphemiâ,
 abstinere &c. cum nihil prohibeat idem pluribus
 legibus, vel titulis deberi, neque solum actus boni
 virtutum, alioquin liberi, ut jejunia, festa, auditio
 Missæ: sed etiam actiones de se indifferentes, præ-
 cipiuntur, vel prohibentur ad finem virtutis neces-
 sariæ Communitati, constituendo illas medium,
 & materiam talis virtutis, v. g. ut publicæ preces
 tempore paschali stando perficiantur, ne die festo
 Mercaturæ, vel Judicia exerceantur, ad finem
 virtutis Religionis, & cultus divini: ut die Veneris,
 & Sabbathi carnibus abstinenceatur, ad finem Tem-
 perantiæ: &c. adeo ut qui contra fecerit, verè pec-
 cet contra Religionem, vel Temperantiam, quip-
 pe cujus intentione, & motivo actiones illæ, etsi
 de se indifferentes præceptæ sunt, vel prohibitæ.
 Nullâ autem humanâ lege, præcepto, aut præcipi
 possunt actus mali, & lege divinâ naturali, vel
 positivâ prohibiti: aut prohiberi actus boni lege
 divinâ in talibus circumstantiis præcepti: ut om-
 nes consentiunt.

§. III.

Necessarius, vel ut plurimum valde utilis ad
 bonum commune: &c. Ratio est. Quia finis
 potestatis, legis, ac præcepti cujusvis humani
 est

37

est dirigere Communitatem, & subditos ordinare ad bonum commune, juxta cujuslibet statum, obligationem: ideoque illa tantum recte præcipi vel prohiberi possunt, & debent, quæ faciendæ vel omittendæ necessarium aut valde utile est bonum commune &c. non autem illa, quæ ad finem necessaria, vel multum utilia non sunt. Hæc lege humanâ Ecclesiasticâ, cujus finis est bonum commune spirituale animarum, præcipi & prohiberi possunt ea omnia, quæ ad salutem animarum & exactam observantiam mandatorum Dei necessaria, ac utilia sunt, utpote, aut ipsa præcipi divina exequendo, declarando, aut de se interdum determinando ad certum tempus & modum, ut de Cultu divino, Pœnitentiâ, Eucharistiâ &c. aut alia ad observantiam mandatorum Dei necessaria, & utilia præscribendo, v. g. carere sacras, jejunia &c. His enim quatuor modis in omnibus lex Ecclesiastica continetur Similiter in civili ea omnia & sola præcipi, vel prohiberi possunt, quæ ad finem boni communis naturæ seu temporalis felicitatis humanæ, pacis & immunitatis Reipublicæ, atque civium necessarium vel utilia, sive in materia justitiæ, sive aliarum virtutum: quæ non est hujus loci prosequi.

§. IV.

38 **V**el observantiam statûs cujuslibet Communitatis. Utpote etiam peculiaris Religionis Congregationis, Collegii &c. Ratio eadem est. Prælati ergo Religiosorum, legibus, statutis, præceptis suis ea duntaxat possunt præcipere, vel prohibere.

hibere suis Religiosis subditis, quæ necessaria, vel
ut plurimum valde utilia sunt ad observantiam
statuti sui, & Regulæ, quam professi sunt. Non er-
go possunt præcipere ut arctius vivant, quàm Re-
gula postulet, vel ad ejus observantiam valde utile
sit. Non possunt in communi præcipere opera
merè supererogatoria, quantumvis bona & meri-
toria, v. g. ut toties in septimana jejurent, discipli-
nas faciant, & alia hujusmodi, quæ nec in eorum
Regula continentur, nec ad ejus observationem
conducunt. Multò minùs poterunt præcipere o-
pera ex objecto, & circumstantiis omninò indif-
ferentia atque inutilia. *Communis Doctrina. D.
Thom. 2. 2. q. 186. a. 9. Sylvester, Angelus, Lay-
man, alii passim.* Quò spectat celebris sententia
D. Bernardi, l. de precepto & dispensat. c. 8. *Ni-
hil præcipiat mihi Prælati eorum, quæ non promissi:
Nihil prohibeat eorum, quæ promissi: nec augeat,
nec minuat votum meum, sine mea voluntate.* Ex-
cipitur autem hic Religio Fratrum Minorum S.
Francisci, cujus Regulæ speciale, & formale præ-
ceptum est. c. 10. *Præcipio firmiter Fratribus
universis, ut obediant suis Ministris in omnibus,
quæ promiserunt Domino observare, ET NON
SUNT CONTRARIA ANIMÆ SUÆ,
ET REGULÆ NOSTRÆ.* Adeò, ut nobis
possint præcipere ea omnia, & nos teneamur
obedire in omnibus illis, quæ non sunt *contra
animam.* i. e. Conscientiam, & Regulam. Ita ex-
presse declarant Summi Pontifices, Martinus V. &
Leo X. in suis constitutionibus. Hujus verba sunt:
Volu.

Volumus, & mandamus, prout in dicta Regula continetur, ut omnes & singuli Fratres, in omnibus que non sunt contra DEUM, animam suam, & Regulam Fratrum Minorum, teneantur obedire. Etissima ergo est obedientia Fratrum Minorum, unde quod in aliis Religionibus non posse fieri dictum est; in hoc Ordine etiam opera merè supererogatoria, aut indifferentia præcipi possunt. Quia imò eadem illa opera. quæ in aliis Religionibus sunt supererogatoria aut indifferentia, quia ad observationem eorum statûs non conducunt, in nostro Ordine supererogatoria vel indifferentia non sunt, sed omnia valde utilia ad perfectam observationem Regulæ, quoad obedientiã perfectissimam in ea præceptam: adeò, ut etiam teneamur obedire in iis, quæ ad solum perfectæ obedientiæ exercitium, & omnimodæ abnegationis propriæ voluntatis, conducunt: qualia sunt etiam opera supererogatoria, atque indifferentia: quippe, quæ etiam sunt ex *OMNIBUS*, quæ non sunt contra animam, & Regulam nostram. Imò, quò magis us sæpè opus injungitur, eò magis conducit ad exercitium perfectæ obedientiæ, & abnegationis propriæ voluntatis. *Lege Franc. Mayran. Quodlib. 12. conclus. 15.*

SUBSECTIO II.

Qualiter Actus interni cadant sub humana lege, vel præcepto.

39. *Lege humanâ indirectè etiam præcipi, vel prohiberi possunt actus interni ad substantiam moralem actuum earum necessario requisiti, in genere, vel,*

40. In specie: ut intentiones. & g. ut in contractibus; administratione, & susceptione Sacramentorum; in oratione; & cultu divino.
41. Singulariter gravis est questio, an ad satisfaciendum precepto Ecclesie in dicendis Horis, audienda Missa &c. requiratur ad substantiam orationis interna intelligentia?
42. Ubi sine dubio verior, & in praxi omnino consulenda est sententia affirmativa.
43. Negativa tamen est etiam multorum (ab extrinseco saltem practice; ab intrinseco vero solum speculativo) probabilis.
44. Alii autem actus interni cum externis nullam necessariam connexionem habentes, humana lege præcipi, vel prohiberi non possunt.

ASSERTIO VII.

Humanâ lege, vel præcepto indirectè etiam præcipi, vel prohiberi possunt actus interni, qui & quatenus requiruntur ad actuum externorum directè præceptorum, vel prohibitorum moralem substantiam in genere, vel in specie: non item aliis. Ita communior, & sine dubio verior sententia Theologorum, quos unâ cum Adversariis recitabo infra §. 3.

§. I.

In genere. Omnis lex præcipiens, vel prohibens aliquem actum, necessariò indirectè saltem etiam præcipit, vel prohibet omnia necessariò requisita ad moralem substantiam illius actûs: Atqui omnis humana lex, vel præceptum necessariò solum præcipit, ac prohibet actus humanos voluntatis ac liberos, ad quorum moralem substantiam in genere necessariò requiruntur actus interni voluntatis, seu voluntas & propositum talem actum

Actum externum faciendi, vel omittendi, qui actus
 interni sunt forma essentialis, ac principium
 male actuum humanorum externorum, ut huma-
 ni ac liberi sunt: secundum omnes: ergo præci-
 piens vel prohibens actus humanos externos, ac
 indirectè præcipit, vel prohibet illum actum ex-
 ternum, seu voluntatem & propositum tale
 Actum externum faciendi, vel omittendi: quod
 quidem esse extra controversiam fatetur in
 contrarius *Vasq. disp. 160. n. 10.* Exempli gratia
 Ecclesia die festo præcipiens audiendum Sacrum
 vel aliud opus externum, consequenter indirectè
 etiam præcipit voluntatem ac propositum audiendi
 di Sacrum vel aliud opus externum exequendum
 adeò, ut qui deliberatè nollet audire, seu habere
 propositum non audiendi Sacrum, reverà peccet
 mortaliter contra legem Ecclesiæ. Similiter
 Ecclesia prohibens die Veneris comedere carnes
 consequenter indirectè etiam prohibet voluntatem
 ac propositum edendi carnes, adeò, ut qui
 die Veneris solùm absolutè, & efficaciter velle
 vel proponeret comedere carnes, reverà peccet
 contra legem Ecclesiæ mortaliter. Unde *c. Nulli*
d. 19. dicitur. *Nulli fas est velle, vel posse trans-
 gredi Apostolica Sedis præcepta.* Ubi advertetur
 his & sequentibus omnibus, *semel pro semper*
 quantum ad praxin in ordine ad forum confite-
 tiæ, omninò perinde esse, sive dicatur actus
 internos præcipi, vel prohiberi indirectè à lege
 humana, an verò, positâ lege humanâ, à lege
 vna naturali, vel positiva: quòd contrafactum

peccet contra legem humanam, an occasione legis humanæ contra legem divinam naturalem, vel positivam. Sufficit certum esse, occasione legis humanæ etiam interno actu peccari mortaliter, quomodocunque tandem in foro conscientiæ. In ordine autem ad forum, & iudicium externum Ecclesiæ non posse peccari solo actu interno nimis quam notum est.

§. II.

In specie. Humana lex, vel præceptum præcipiens actus humanos externos, consequenter indirectè etiam præcipit illos actus internos, qui ad moralem substantiam actuum externorum in specie necessariò incurrunt, uti sunt peculiare intentiones actuum. Exempla sunt. I. *In Contractibus.* Potestas Ecclesiastica, vel civilis justè præcipiens aliquem contractum, v. g. ut, qui Virginem defloravit, eam aut ducat, aut dotet, &c. consequenter indirectè etiam præcipit actum seu consensum internum, atque intentionem sese obligandi necessariò requisitam ad substantiam moralem talis contractus in specie. Quis enim negat Ecclesiam, vel Rempublicam posse præcipere suis subditis, ut verè, & non fictè seu fraudulentè contrahant? cum ad utramque gubernationem ac commune bonum maximè pertineat, ut contractus veri, & non ficti vel fraudulentè fiant, adeòque cum vero interno consensu ac intentione requisita ad substantiam contractus. II. *In Administratione Sacramentorum.* Quicumque lege, vel præcepto Superioris jubetur Sacramentum

tum ministrare, baptizare, absolvere, celebrare, &c. eo ipso indirectè jubetur, & sine dubio tenetur habere intentionem baptizandi, absolvendi, consecrandi, &c. quia ejusmodi intentio est de intrinseca substantia operis præcepti, sine qua non Sacramentum, sed sacrilegium fieret, secundum omnes. III. *In susceptione Sacramenti.* Legum Ecclesiastica præcipiens fidelibus annuam Confessionem, consequenter etiam indirectè præcipit actum internum doloris, ac propositi emendationis: item expressionem omnium peccatorum, etiam merè interiorum atque occultissimorum. Quis enim dicat satisfacere præcepto annuæ Confessionis in conscientia eum, qui fictè, vel non integre confitetur: aut quid juvat dicere cum deversariis, eum quidem satisfacere præcepto Ecclesiæ, attamen peccare mortaliter contra præceptum divinum de integritate Confessionis? præ hoc supra generaliter advertimus. IV. *In oratione & culto divino.* Præceptum Ecclesiasticum de audienda Missa Dominicis, & festis diebus ab omnibus fidelibus, & recitandis Horis Canoniarum Clericis, Beneficiatis, Religiosis, omninò indirectè etiam præcipit actum internum devotionis alicujus saltem ex parte voluntatis, ut nimirum Missa audiatur: Horæ recitentur cum pia intentione aliqua explicita vel implicita eâ actione, vel recitatione colendi DEUM: ea enim intentio est de intrinseca substantia operis præcepti. Præcipitur enim actus Religiosus verus, verus cultus DEI, vera oratio atque sine actu interno devoto

his seu piæ intentionis ad colendum Deum nullus est actus Religiosus, nulla oratio, nullus cultus Dei verus, sed fictitijs, & mortuus omnis actus externus, sicut homo sine anima mortuus est. Quis autem neget Ecclesiam præcipere posse suis Ministris, & fidelibus, ut verè, & non simulatoriè Sacramenta ministrent, & suscipiant: verè & non simulatoriè orent, & Missas audiant, ac psallant? Atque in his terminis, & quantum ad intentionem colendi DEum, puto rem esse certissimam apud omnes, eâ solum inutili quæstione de modo loquendi, an ea obligatio sit ex vi præcepti humani, an potius ex jure divino supposito præcepto humano, quæ nihil ad rem, ut supra generatim advertimus. Sed hic ulterius

§. III.

Singulariter, quæstio & controversia graviss- 4r
 ma est de attentione ex parte intellectûs (à nobis jam fusè deducta in 1. p. *Theol. Sacram. tract. append. de Horis Canon. sect. 2. à n. 72. per tot.* hic tamen in gratiam Lectoris ob quotidianum usum breviter repetenda) Utrum nim. ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico de recitandis Horis, Missâ audiendâ, &c. requiratur non tantum intentio voluntatis interna ad colendum DEum, sed etiam attentio intellectûs ad rem præsentem, utpote in recitatione Horarum ad verba recitanda, vel ad sensum, vel ad mysteria, vel saltem ad finem DEum: in auditione Missæ ad actiones celebrantis, & ad mysteria; vel saltem ad finem DEum; excludendo voluntarias distractiones mentis

V a ad

ad alia objecta his adversantia : adeò, ut voluntati
distractus toto, vel notabili tempore non satisfaciat,
sed mortaliter peccet contra præceptum Ecclesie.
In qua quidem magni momenti quaestione

Supponendum ut certissimum, quòd Ecclesia
præcipiens Suis recitationem Horarum Canonica-
rum Ministris, præcipiat veram orationem, seu
verum cultum divinum, seu verum actum Religio-
nis, quo Deus verè colatur (eadem est ratio de re-
citatione Missæ) Ratio inter alias solida est. Quia
Ecclesia illo præcepto per se, & principaliter in-
tendit satisfacere duplici suæ obligationi. I. Obli-
gationi generali Religionis, scilicet colendi DEUM
nomine totius populi Christiani. II. Obligati-
oni speciali iustitiæ seu intentioni Fundatorum.
Atqui ipsa Ecclesia sine dubio tenetur colere DEUM
vero cultu Religionis externo atque interno,
cui obligationi intendit satisfacere præcepto
deputando certos Ministros, qui ipsius, & totius
populi Christiani nomine, per officia à se instituta
statim temporibus DEUM colant; atque intendit
Fundatorum Ecclesiarum, ac Beneficiorum
oratione ac Laude divinâ colatur, cui etiam obli-
gationi Ecclesia, & absolutè tenetur, & suo præ-
cepto intendit satisfacere per Horas Canonicas
rite à suis Ministris persolvendas: ergo Ecclesia
præcipit veram orationem seu verum cultum di-
vinum: & consequenter non solam externam ma-
teriallem pronuntiationem verborum quantum

vis accuratam, quæ sine omni interno actu vera oratio, seu verus cultus divinus dici nullo modo potest. Sanè liquida sunt verba Præcepti c. *Do- lentes districte præcipientis in virtute Sanctæ obe- dientia, ut Divinum Officium diurnum pariter ac nocturnum, quantum illis Dominus dederit, STU- DIOSE celebrent, & DEVOTE.* Ubi signifi- cantur Glossa: *STUDIOSE quoad officium oris, DEVOTE quoad officium cordis.* Unde nemi- nem reperi, qui negaret ad satisfaciendum præ- cepto requiri aliquam internam devotionem vo- luntatis seu intentionem ad colendum Deum. U- bi jam advertis ab omnibus concedi aliquem actum internum per se requisitum ad actum externum præceptum cadere sub præcepto humano. Con- troversia ergo fundamentalis esse debet, utrum etiam attentio intellectus sit de substantia veræ orationis, seu veri divini cultus, ut proinde indi- rectè etiam cadat sub præcepto præcipiente ve- ram orationem, verum cultum divinum. His ita politis

Sententia affirmativa, & sine dubio verior est 42
 D. Thomæ in 4. d. 15. q. 4. art. 2. Navarr. cap.
 14. De Oratione n. 19. Sotus, Cajetanus, Sylve-
 ster, Azorius, Suarez, Lessius, Layman, Caspen-
 si, alii, & ex professo solidè meus Marchant.
 Tribun. p. 2. Tract. 2. p. 2. tit. 3. sect. 4. quast. 1.
 Fundamentum est. Quia Ecclesia potest præ-
 cipere actum internum saltem indirectè, quoties
 actus internus est de substantia actus externi per se
 præcepti, ad hoc ut sit actus virtutis, & idoneus
 ad

ad finem præcepti supernaturalem; atqui attentio interna est de substantia veræ orationis, seu cultus divini, qualem præcipit Ecclesia: ergo &c. Hanc Sententiam ut verissimam, & omnino veram amplector; atque ita confirmo a priori, & Communi Doctorum Sententia, & omnium sensu, in omni oratione jure divino naturali requiritur attentio interno, adeò ut omnis voluntaria distractio in oratione propriè dicte, sit aliquod peccatum, non quidem nisi veniale, quando oratio non est obligatoria, nisi fortè sub veniali; mortale autem, quando oratio jure divino esset obligatoria sub mortali: ut nominatim fatentur *Polentia tom. 3. disp. 6. q. 2. p. 6. Suar. de Religione l. 3. c. 4. Lessius l. 2. de Justit. c. 37. dnb. 11.* Quòd si ergo sit aliquod jus divinum obligans ad orationem seu cultum divinum, de se tamen indeterminate, sed determinandum ab Ecclesia quoad modum & tempus, utique ipsum jus divinum, ut sic determinatum ab Ecclesia obligabit sub peccato, etiam mortali ad attentionem internam: atqui Ecclesia sub præcepto obedientiæ præcipiens suis Ministris, ut Horas Canonicas tanquam veram orationem & cultum divinum, *studiosè celebrent & devotè*, est mera executrix & determinatrix juris divini naturalis ad colendo DEO, satisfaciendo foundationibus ad divinum officium factis, utrumque enim est jus naturalis, hoc justitiæ, illud Religionis: ergo præceptum illud saltem indirectè, & vi legis divinæ latentis determinatæ verè obligat sub peccato

cato, & quidem in materia tam gravi, mortali ad attentionem internam. Nihilominus

Sententia negativa etiam multorum est, & satis ⁴³ gravium Doctorum *D. Antonini, Durandi, Paludani, Medina, Sylvestri, Tabiena, Rosella, Angeli, aliorum: quam novissimè late asserunt prater alios Diana p. 1. de Horis resol. 2. Caramuel in Regulam S. Benedicti à n. 13. v. 3. Jo. de Lugo de Eucharistia disp. 22. sect. 2. Tamburin. Decal. l. 4. c. 2. S. I. a n. 19. Et opusc. 3. De Sacrific. Missæ. l. 2. c. 5.* Fundamentum est; quia Ecclesia non potest præcipere, vel prohibere actus merè internos, saltem ad substantiam moralem actûs externi per se præcepti non requisitos: Supponunt autem attentionem non esse de substantia veræ orationis: & sanè Authores modò allegati variis rationibus speculativè optimè defendunt, & confirmant, ut fateri cogar doctrinam hanc non tantum extrinsecè ab Authoritate, sed etiam intrinsecè à ratione omninò esse probabilem speculativè. At verà practicè veram orationem, quæ sit verus Dei cultus cum sincera intentione colendi Deum, cum vera devotione seu elevatione mentis in DEUM, denique Religiosum cum DEO colloquium consistere posse absque omni attentione interna, in homine, qui voluntariè distractus circa objecta quælibet etiam mala, ne quidem de DEO cogitare vult, non patiar mihi persuaderi in æternum; nec, quæso, tibi persuaderi sine, Religiose Lector. Repugnat sanè in Scriptura sacra, optimè fundatus sensus Sanctorum Patrum, &

Piorum omnium. Audi os aureum D. Joannes Chryostomum *hcm. 79. ad Pop. Antioch.* in haec omninò verba differentem: *Qua enim excusatio aut venia dabitur nobis, si cum amicis loquimur adsumus animo; mentemque adhibemus: cum vero colloquentes animo, in rebus indignis perperamur? Possétque tam fœda ac turpis esse perperatio illa mentis, ut duplicis sceleris, seu letæ culpa labem haberet: Unam verbi causâ, cogitationeque stupri seu homicidii, alteram insipientiæ, quâ divine Preces, Psalmi, Sacraque Scriptura verba tunc afficiuntur.* Hæc Sanctus loquens de oratione in genere, quid dicturum patet de ipso Officio divino?

§. IV.

44 **N**on item alii. Actus nimirum interni, cum actibus externis præceptis vel prohibitis nullam omninò necessariam connexionem habent, neque ad eorum substantiam moralem ullo modo concurrunt, nullâ humanâ lege, vel præcepto præcipi, vel prohiberi possunt: Non enim directè, ut probatum est n. 35. Neque indirectè ratione actus externi præcepti, vel prohibiti, quippe cum quo nullam necessariam, vel moralem connexionem habere supponuntur, sed manent æquè occulti, ut nullo modo actu externo prodantur, ac si nullum omninò respectum ad actus externos haberent. Non ergo ab hominibus præcipi, vel prohiberi potest, ut quis jejundet ex interno amore ad talem Sanctum: ne quis quomodo egrediatur ex interno affectu pravo fornicationis

tionis v. g. vel homicidii. Quia isti actus interni cum externis nullam omnino connexionem habent, nec rationes actuum externorum se produnt, ut cognosci possint. Potest tamen lege, vel præcepto humano imponi poena excommunicationis v. g. in foro conscientiae incurrenda ob factum externum supposito certo actu, vel intentione interna tanquam conditione *sine qua non*, non tanquam materiâ præceptâ, vel prohibîtâ. Sic in Jure Canonico *Clement. I.* excommunicantur Inquisitores, qui ex odio, gratia, avaritia, omittunt contra aliquem procedere in causa fidei. Et *Clement. I. De statu Monachorum* excommunicatur Monachus Benedictinus, qui sine licentia Præpositi animo accasandi illum ad Curiam Regiam se confert. Et *c. commissa de electionibus* in 6. constituitur, ut qui Parochialem Ecclesiam obtinuerit, sine voluntate ascendendi ad Sacerdotii Ordinem, beneficium ipso jure omittat, & fructus non faciat, &c. Sed de his raro contingentibus vide *Suarez l. 4. de Legibus c. 13.* Et *l. De Censuris disp. 4. sect. 2. & ex ipso Layman. cit. supra.* Verum alia hic emergit celebris, & ad praxim utilissima quæstio, digna ut ei fiat

SUBSECTIO III.

Quali intentione actus humanus conformari debeat legibus, & præceptis? SEU. Qualis intentio requiratur ad completionem cujuscunque legis, vel præcepti?

SUMMARIUM.

45. Ad legem, vel præceptum quodvis implendum ordinariè

- necessaria est intentio faciendi ipsum opus præceptum.
46. Exceptio latè patens, in foro præsertim exteriori.
47. Non tamen requiritur intentio satisfaciendi præcepto.
48. Resolvuntur exinde varii casus.
49. Nec etiam requiritur intentio finis præcepti.
50. Sicuti nec intentio applicandi fructum, vel effectum operis præcepti; per te loquendo, & lectulo vel contractu.

ASSERTIO VIII.

AD implendam legem, vel præceptum opus præceptum: non item intentio satisfaciendi præcepto: non intentio finis præcepti; non intentio applicandi fructum seu effectum operis præcepti se, & secluso voto, vel contractu. Hæc tollitur ex assertione præcedenti.

§. I.

- 45 **N**ecessaria est intentio faciendi ipsum præceptum. Hoc est, ut quis voluntarie exerceat, adeoque velit, ac intendat exercere tale actum seu tale opus, quale præceptum est. Quod si ergo quispiam faciat opus præceptum, vel Missæ intersit, Horas recitet, &c. 1. Materialiter tantum absque omni intentione, vel voluntate faciendi opus piium, vel colendi Deum eo opere. 2. Dormiens in somnio: 3. Plenè ebrius: 4. Simpliciter involuntarius ac invitus, quippe ex actus, vel vi detentus in loco Missæ, vel consuetudinis, &c. Talis nullo modo satisfaceret præcepto, sed aliam Missam audire, vel Horas repetere obligatus manet. Certum apud omnes tenses. Gaspensi hic disp. 3. sect. 5. initio. Marchant. 70.

hinc, p. 2. Tract. 1. tit. 7. q. 4. in Corollario. Ratio
 supra data est, Quia ad implendum præceptum
 requiritur, quidquid est de substantia præcepti, il-
 lud autem est de substantia præcepti, quod est de
 intrinseca ratione operis præcepti, seu quod ad
 moralem substantiam operis præcepti necessario
 requiritur: Atqui de intrinseca ratione operis
 præcepti est intentio seu voluntas faciendi ipsum
 opus, quod præcipitur: cum omni lege, vel præ-
 cepto utique præcipiatur actus humanus volun-
 tarius, qualis esse nullo modo potest sine dicta in-
 tentione; ergo quicumque non habet, vel etiam
 non habere potest dictam intentionem faciendi
 opus præceptum, ut in allatis exemplis, reverà
 non implet, nec satisfacit præcepto, plusquam
 bestia aliqua, Sicut enim nullum præceptum
 violari potest nisi per actionem, vel omissionem
 humanam liberam, ita neque impleri poterit, nisi
 per actum humanum liberum. Dixi ordinariè.
 Nam quoad forum externum præsertim potest
 esse

Exceptio latè patens. Potest enim satisfieri legi, 46
 vel præcepto humano. 1. Omissione involun-
 taria operis prohibiti: v.g. Titius præ inopia vel
 violentia impeditus die Veneris comedere carnes,
 cum maximè vellet adhuc satisfacit præcepto,
 quantum ad principale intentum omissionis, adeò
 ut etiam evitet pœnam ob esum carniùm fortè
 decretam. Quia licet adhuc peccet secundùm in-
 ternum affectum indirectè prohibitum à lege: non
 tamen secundùm externum effectum & consum-
 matio-

mationem operis prohibiti sub tali pœna. *Com-
nus doctrina.* 2. Satisfit involuntariâ solutio
debiti realis: Ut qui quomodolibet involuntari
v. g. decimas Parocho præbet, tributum solvit,
bitum domino reddit: præcepto satisfacit, ac p
nam in non solventes decretam evadit. Qu
debito reali principaliter attenditur res præstan
quomodocunque præstetur. In debito
personali; ut auditione Missæ, &c. principaliter
attenditur actio exercenda ab homine, ut potest
do humano & voluntario. *Sotus, Suarez, Sa-
chez, Azorius, alii cum Layman. hic c. 4. n. 1.*
3. Qui ex metu quoeunque facit opus præceptum
debitè, alioquin non facturus: ut si metu per
carnibus abstineas, si puer metu verberum
Dominico Missam debitè audiat, &c. alias
facturus, talis satisfacere, ac formaliter imple
præceptum censendus est. Quia simpliciter
& intendit facere opus præceptum, et si non
involuntario mixto secundum quid: quia
rum non vellet, nisi metus urgeret. *Vide
suprà c. 2. n. 49. & 50.* 4. Quin etiam si me
tus esset causa principalis faciendi opus præ
ptum, v. g. puero metus verberum audiendi Mi
sam, ita ut positivè nollet, seu expressam im
tionem haberet non audiendi Missam, nisi pater
vel præceptor adesset, interim tamen devotè au
diat, reverà satisfacit: quia implet totum opus
Ecclesia præceptum scilicet attentam ac religio
auditionem Missæ, ita ut postea aliam Missam
dire non teneatur. Quamvis adhuc simul præ

et peccato interno commissionis contra præceptum Ecclesiæ, quatenus directè præcipiens auditionem Missæ voluntariam, indirectè simul prohibet voluntatem & propositum contrarium non audiendi Missam: juxta dicta suprâ num. 39. & 40. Similis casus est, si oblectatio piscium sit causa motiva principalis jejunandi, ita ut si tam boni pisces non adessent, nollet quis simpliciter jejunare. Et simili ratione adhuc peccat, qui post legitime impletum præceptum postea malitiose dolet, se v. g. Missam audivisse, carnibus abstinuisse.

§. II.

Non item intentio satisfaciendi præcepto requiritur ad implendam legem vel præceptum. 47
 Contra Navarrum, Medin. Azorium, alios communior sententia. Suarez l. 4. de Horis c. 26. Vasquez l. 2. q. 100. art. 9. Sanchez l. 1. Moral. c. 13. Layman c. 4. n. 7. alii apud ipsos. Ratio est: Quia intentio seu voluntas satisfaciendi præcepto est actus internus non habens necessariam connexionem cum opere præcepto: non ex natura ipsius operis, ut constat; neque ex vi ipsius præcepti, quia lex vel præceptum quodcumque solum præcipit voluntariam operis executionem, ut nimirum voluntariè facias id, quod præceptum est, v. g. devotè Missam audias, &c. minimè verò peculiari actu quali reflexo velis, vel intendas satisfacere ipsi legi, vel præcepto, vel explicatâ voluntate ideo velis exercere tale opus, quia præceptum est, quod sæpè imperfectionis est, & animi fer-

fervilis. Facere autem opus simpliciter, quod bonum est, est perfectionis: quo sensu intelligi potest dictum Apostoli. 1. Tim. 1. *Lex iusta est posita, sed injusto.* Quia nimirum iustus fitur in opus legis, animo spontaneo, & amore, non timore præcepti. Unde resolvendi

48 I. Si die Dominicâ, solâ privatâ devotus ductus audias Sacrum, aut non recordans diei Dominicæ, aut nihil cogitans de obligatione adeoque absque omni positiva intentione faciendi præcepto; nihilominus satisfacis, quantum opus lege præceptum implevisti: nec recordatus diei, vel obligationis, teneris Missam audire. Quâ eâdem ratione, eximio scrupulus illis, qui tempore Paschali ordinis pietate confitentur, & communicant, nihil cogitantes de tempore, & obligatione præcepti: istea verò recordantes putant se non satisfacere, cum tamen reverâ opus præceptum impleverint. Unde neque postea tenentur elicere novam intentionem, quâ velint satisfactum per prioris actum, in quo ipso non tenebamur habere intentionem, sed sufficit, quod mutata persuasione, judicent se jam satisfecisse prioris. Alioquin quamdiu manerent in opinione, quod non satisfecerint, utique ratione conscientia tenentur adhuc satisfacere, denuò Missam audiendo, confitendo, communicando: at non cogitatione præcepti.

II. Quin etiam, si quis implens opus præceptum, v. g. Dominicâ die Missam audiens, habet

ret actualem intentionem, eâ Missâ non satisfaciendi præcepto, sed privata devotioni, attamen positivè non excludens voluntatem satisfaciendi præcepto, quia proponit postea interesse summo Sacro, &c. Idemque est, si quis simili animo confiteretur, & communicaret in festo Annuntiationis B. V. M. incidente tempore Paschali, volens iterum confiteri ratione præcepti in Paschate, &c. uterque verè satisfecit, ut non teneatur ad secundam Missam, Confessionem, Communionem, eademque est ratio in Horis. Ut si quis cum infirmo, hospite, vel alio legit Horas Canonicas, minimè intendens tunc satisfacere obligationi suæ, sed volens postea denuò dicere in Choro, si sciat, se primâ vice sufficienter dixisse, satisfecit, nec repetere tenetur. Similiter scrupulosus inter recitandas Horas involuntariè distractus, habet pro non recitatis, & proponit postea repetere: dummodò certò non constet, distractiones fuisse voluntarias, non tenetur, imò prohiberi debet postea repetere. *Ex comuni Layman. March. c. cit.* quamquam, excepto scrupulo non pauci contradicant. Ratio omnium est. Quia obligatio legis præcepti præcisè pendet ex voluntate Superioris, seu Præcipientis: unde non est in potestate inferioris prorogare obligationem legis, vel præcepti, aut facere, ut lex vel præceptum adhuc obliget, postquam opus præceptum re ipsa quoad substantiam impletum est: atqui in casibus propositis & similibus supponitur opus præceptum, jam priori actu re ipsa impletum esse.

esse quoad substantiam: ergo tu inferior tua voluntate pro tunc non implendi, sed postea alio actu, non potes facere, ut revera non impletum sed adhuc obliget præceptum; nec consequenter amplius teneberis, dumodo persuasionem, illam rationem deponas, ut casu priori jam monitus fueris.

III. Qui facit opus præceptum positive excusando intentionem satisfaciendi, atque adeo contra positiva contraria voluntate simpliciter non satisfaciendi præcepto: v. g. die festo a udis Sacramenti affectus voluntate: *Nolo hanc Missam implere præceptum Ecclesie*, idque abque omni proposito, ut ipse postea implendi alio Sacro, atque in ea voluntate persistens, tempus implendi præceptum exfluere sinit, is affectu interno, & formaliter in dubio non satisfacit præcepto, sed peccat mortaliter peccato interno commissionis, nimirum formalis inobedientiae ac contemptus ipsius præcepti, saltem contra legem divinam naturalem prohibentem, nolle justis legibus ac præceptis Ecclesie obedire: is tamen nihilominus in effectu implet præceptum Ecclesie de audienda Missa, ut simpliciter de peccato omissionis contra præceptum Ecclesie argui non possit: quia supponitur opus præceptum secundum substantiam implevisse, & suam nolitione contrariam, non potest efficere, ut præceptum revera, & in effectu impletum non sit. Unde neque tenebitur potest audire aliam Missam, saltem si intra tempus, quo præceptum adhuc impleri posset audiendo aliam Missam, intentionem suam referret ad prius audire

ditam Missam, volendo per illam præcepto Ecclesie satisfactum, ut cum *Suarez* & aliis exigunt *Calpensis cit. disp. 3. Sect. 5. Marchant Trib. p. 1. Tr. 1. tit. 7. q. 4. in corollario*. Quod tamen ipsum non necessarium esse ad implendum præceptum Ecclesie, quippe jam in effectu & substantia impletum, sed solum ad emendandum illud aliud peccatum internum maligni affectus inobedientie, rectè consequenter cum *Sanchez, Salas*, aliis docuit *Card. de Lugo, de Eucharistia dispnt. 22. sect. 2. n. 21. ex quo Busenbaum l. 1. tract. 2. c. 3. dub. 4.* Eadem porrò ratio est in aliis legibus & casibus similibus. At

IV. Non omninò eadem est ratio de obligatione ex voto, vel promissione. Quòd si enim quis obligatus voto recitandi Rosarium, immemor voti & obligationis suæ, ideòque sine intentione satisfaciendi, recitet devotè Rosarium, adhuc satisfacit: sicut & is, qui alteri promisit donare rem quampiam, si postea immemor promissionis suæ donet, obligatione liberatur, eadem ratione quæ de lege vel præcepto *suprà casu 1. dictum est*. Vide etiam dicta *c. 1. n. 90.* At verò, si recites Rosarium cum positivo animo tunc non implendi votum; quia proponis postea implere: vel omninò non vis implere, simpliciter non solvis, sed denuò tenetis recitare ad implendum votum. Sicut etiam, si debito pecuniario adstrictus, creditori dans pecuniam, significes, te pro tunc nolle solvere debitum, sed gratis donare, manebis obligatus adhuc solvere, contrà, quàm de lege, vel

præcepto dictum est *casu II. & III.* Ratio diffinitiva est. Quia obligatio legis, vel præcepti positivè pendet à voluntate Superioris præcipientis non autem inferioris, in cujus proinde potestatem non est extendere obligationem ultra intentionem obligantis, seu præcipientis, qui hoc solum præcepit, ut opus præceptum fiat, quo facto, obligatio extincta manet: at verò obligatio voti, cujuscunque promissionis, positivè procedit à voluntate & intentione ipsius voventis, vel promittentis: qui, sicut ab initio liberâ voluntate & arbitrato suo, debitorem se constituere potuit, etiam in debito, seu obligatione spontè suscepta libera voluntate & arbitrato suo perseverare potest: ideòque faciens opus cum intentione præcepti tunc non implendi votum, vel promissionem, vel am, manebit obligatus, sicut antea, uti contra Sanchez & alios, rectius resolvunt cum aliis Sanchez 4. de Floris c. 26. Layman. hie l. 1. tract. 4. q. 4. n. 7.

§. III.

49 **N**on intentio finis præcepti, seu à præcepto intenti requiritur, ad implendam legem, vel præceptum, neque adeò obstat intentio alterius finis, vel circumstantiæ praviæ: sed impleto præcepto, modò ex objecto, & secundum circumstantiam bono, etiamsi ex fine, vel circumstantiâ praviata, præceptum tamen impletum manet. Communis Doctrina ex S. Thoma 1. 2. q. 100. art. 1. & 10. Ratio est. Quia lex, vel præceptum

manum solum præcipit actum secundum substantiam bonum, non autem præcipit modum actus, maxime internum, qui ad substantiam actus non necessarius, sed omninò extrinsecus est: atqui intentio finis præcepti est actus omninò internus, & ad substantiam actus minimè necessarius: ergo non requiritur ad impletionem præcepti, & juxta commune dictum: *Finis præcepti non cadit sub præceptum.* Ex. gr. Præcepti Ecclesiastici de jejuniis finis est refrænatio gulæ & concupiscentiæ, ut caro spiritui subjiciatur: Satisfacit huic præcepto, qui voluntariè debito modo jejunans, non tantum ejusmodi finem positivè minimè intendit, sed etiam qui intenderet oppositum finem pravum, ut si jejunet ad vanam gloriam, vel ut gulam piscibus oblectaret, aut vinò, quod jejunantibus daretur. Similiter, qui die Dominicâ Sacro cum debita intentione, & attentione assisteret, satisfacit præcepto Ecclesiastico, etsi propter alium finem, vel circumstantiam malam, puta vanam gloriam, ut oculos luxuriosè pascat, ut quidpiam furetur, &c. peccaret etiam mortaliter contra aliam legem divinam. Ex communi Sanchez l. 1. *Moral. c. 14.* Layman, *cit. n. 6.* Lugo *cit. sect. 2. n. 23.* Caspensis *cit. sect. 6.* Addentes eadem ratione impleri votum, vel juramentum Deo factum, & poenitentiam Sacramentalem: actu scilicet secundum speciem bono, etsi aliunde ex fine, vel circumstantia vitiato, & peccaminoso.

§. IV.

50 **N**on intentio applicandi fructum, vel effectum operis præcepti, requiritur ad implendum præceptum, neque præcipi potest ullâ lege, vel præcepto humano, v. g. ut Missæ, orationes, jejunia, aliâque opera pro hac, vel illa intentione fiant: *per se, secluso contractu vel voto.* Communis. *Suarez. l. 4. de leg. c. 13. n. 16. Layman alii supra.* Ratio sæpè dicta est. Quia ejusmodi intentiones sunt actus omninò interni, nullâ cum actibus externis habentes moralem connexionem per se secluso contractu, vel voto. Atque quoniam Sacerdos, hoc ipso, quo suscipit Beneficium, Capellaniam, aliudve Officium Ecclesiasticum in qua Missæ ad certas intentiones v. g. pro Fundatoribus, pro Familiis, in honorem certorum Sanctorum celebrari debent, vel solent, per se vel contractu, saltem implicito se obligat ad hæc opera celebranda cum tali intentione, juxta præceptum, vel dispositionem Superioris Ecclesiastici. Similiter Religiosus, hoc ipso, quò professus Religionem in aliquo Ordine, vel Monasterio, quo Missæ, orationes, jejunia, aliâque pia opera ad certas intentiones pro Fundatoribus, Benefactoribus, &c. applicari solent, & debent, cum implicitè promisit, & se obligavit Superiori obtemperare, si ejusmodi intentiones præcipiat. Quoniam admodum enim Superior redditus, & elemosinæ à Fundatoribus seu Benefactoribus collatas, in commune proportionaliter distribuere debet, & debet etiam obligationem naturalem pro iisdem hæc

ficandi, orandi, &c. inter Religiosos proportionaliter distribuere potest, & debet: adeò ut Religiosus juxta intentionem à Superiore præfixam non celebrans, orans, &c. graviter peccet pro ratione materiæ, non tantum contra legem naturalem gratitudinis erga Benefactores, sed etiam contra obedientiam erga Superiores, qui ratione voti obedientiæ disponere possunt non tantum de omnibus actibus externis Religiosi, sed etiam de internis illis, qui ad observationem Statûs ac Professionis spectant, ut supra etiam num. 35. notatum fuit.

SUBSECTIO IV.

Qualiter Voluntas humana conformanda sit cum voluntate divina.

SUMMARIUM.

1. Proponitur status difficultatis.
2. Sanctum quidem & meritorium est voluntatem nostram conformare cum divina in volito formali, volendo, quidquid, & quâ ratione DEUS ipse vult.
3. Ad id tamen non semper positivè tenemur, in volito sive materiali, sive formali;
4. Imò ne negativè quidem in volito materiali, quin illud affectu simplici, & sub alia ratione semper licitè nolle possimus.
5. Ac etiam efficaciter, quoties objectum recta ratione est nolibile, & nobis de voluntate Dei efficaci absoluta, & antecedente circa illud non constat, esto constaret de voluntate ejus subsequente tantum.

Certissimum est, voluntatem in rectè agendo
necessariò debere esse conformem voluntati
divinæ præcipienti, vel prohibenti aliquid: du-
bium

bium autem non parvi momenti est, qualiter voluntas nostra conformanda sit divinæ voluntati solum volenti, vel permittenti aliquid: aut in *volito materiali*, ut scilicet voluntas nostra velit id quod divina; aut in *volito formali*, ut scilicet voluntas nostra velit aliquid sub eadem ratione, quod illud vult voluntas divina. Quæstionem multiplicem unâ assertionem conglobatâ brevissimè solvo more consueto.

ASSERTIO IX.

Licitum, sanctum, & meritorium est, voluntatem nostram omnimodè conformare cum voluntate divina in *volito formali*, volendo scilicet, quidquid, quâ ratione Deus ipse vult: non tamen semper nemur positivè in *volito*, seu *materiali*, seu *formali*, neque etiam negativè in *volito materiali*, illud nunquam liceat nolle; sed semper affectu complaciti, & sub alia ratione licitè possumus nolle, si efficaciter, quoties objectum rectâ ratione est possibile, & nobis non constat de voluntate Dei esse absoluta, & antecedente circa illud. Assertio multiplex more solito explicatur breviter. Cap. si possis, sin minus, transi.

§. I.

§2 **L**icitum, sanctum, meritorium, atque propriè actionis est, voluntatem nostram omnimodè conformare cum voluntate divina in *volito formali*, volendo scilicet, quidquid Deus vult, eadem ratione, quâ ipse vult. Certum apud omnes, quod voluntas divina est infallibilis honestatis, quæ

potest velle malum, ideoque quidquid est à DEO
 volitum, quatenus ab eo volitum, necessario sem-
 per bonum ac honestum est, imò consideratis
 omnibus semper melius, quàm oppositum: ergo
 non tantum licitum, sed etiam sanctum, merito-
 rium, atque perfectionis est, juxta quod oramus
 à Christo edocti verbo & exemplo: *Fiat voluntas*
tua, omnimodis conformare voluntatem no-
 stram cum divina in quocunque *volito formali*,
 quin etiam in omni *volito materiali*, secundum
 se rectà ratione volibili, duobus solummodo exce-
 ptis, scil. omni malo culpæ, & malo pœnæ pro-
 ximi. Nam permissionem peccati proprii, vel
 alieni à DEO volitam, licitè quidem & ipsi possu-
 mus velle, & approbare formaliter, eâ nimirum
 ratione, quâ id DEUS vult, & permittit, materia-
 liter tamen secundum se id velle non possumus, sed
 nolle semper obligamur peccatum. Similiter
 malum pœnæ à Deo volitum proximo, imò ipsam
 æternam damnationem reprobis, formaliter eâ
 ratione, quâ à Deo volita sunt, & nos velle possu-
 mus, sic enim sunt absolutè bona: at verò ipsa
 mala materialiter, secundum se, etsi à Deo volita,
 nos tamen proximo velle non possumus, multò
 minus facere: quia illud contra charitatem, hoc
 autem esset contra justitiam. Unde in illud Prov.
 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo*, eleganter
 D. Bernardus *serm. 8. in Psalm.* Qui habitat;
 scribit. *Quid in insipientium interitu credimus Sa-*
pientie placitum, nisi justam suam dispositio-
nem? Sanè quod Sapientie tunc placuit, sapienti-

bus quoque placere necesse est universis. Non quod
immanitate quâdam crudelitatis in ipsa volu-
complaceant; sed modus ipse pulcherrimus, divi-
nae ordinationis, ultra quam dici potest, oblat.
Hæc Sanctus.

§. II.

13 **N**on tamen tenemur positivè semper volun-
tatem nostram conformare cum divini in
re seu materiali, seu formali; quia nullum habet
mus præceptum affirmativum nobis imponen-
ut actu semper velimus, vel approbemus id, quod
ratione, quod, & quâ ratione DEUS vult: nisi
negativè solum quoad volitum formale: ut scilicet
positivè non nolimus, vel improbemus aliquid
DEO volitum eâ ratione, quâ à DEO volitum est.
Ratio dicta est. Quia quidquid vult DEUS, necesse
sario vult sub ratione boni & honesti, atque ad
nem bonum, secundum regulam divinam suam pro-
videntiæ: atqui voluntas nostra nunquam potest
nolle aliquid sub ratione boni, & honesti, seu ad
nem bonum, præsertim secundum divinam pro-
videntiæ: quo sensu verum est vulgatum illud
dictum (mihî incertum, quo loco) D. Augustini
Impius est, cui non placet divina providentiæ. In-
tellige: cui non placet contrariè per displicentiam
positivam: non autem cui non placet negativè
tum, qui scilicet actualem de divina providentiæ
complacentiam non habet: hoc enim per se
nullâ lege requiritur.

§. III.

Non negativè quidem tenemur voluntatem nostram conformare cum divina in volito materiali, ut illud nunquam liceat nolle, sed semper affectu simplici, & sub alia ratione licite possumus nolle. Communis DD. cum S. Thoma. 1. 2. q. 19. art. 10. Ratio est. Quia semper licite possumus nolle malum, quò tale est, nisi aliquid obstat: sed volitum à DEO, quantumvis efficaciter, & sub ratione optima, sub alia tamen ratione potest nobis esse malum, vel disconveniens, ut mors, tormenta, calamitas, morbi, & quodvis malum poenæ; ergo volitum à Deo materiale, sub alia ratione mali nobis propositum affectu simplici nolle semper possumus, etsi non semper affectu efficaci. Quinimò talis nolitio simplex sub hac ratione mali, actu potest stare cum volitione absoluta efficaci illius objecti secundum illam rationem, quò à Deo est volitum. Patuit manifeste in ipso Christo orante in horto; *Pater, si possibile est, transcat à me calix iste: veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat*: aperte ostendit, se quidem voluntate simplici inefficaci, & conditionatâ nolle ac abhorreere passionem, & mortem, tanquam malum naturæ; at vero voluntate absolutâ, & efficaci se omninò esse conformem voluntati divini Patris: *non mea, sed tua voluntas fiat*. Sic D. Paulus ethi benesciverit, Deum velle ipsum diutiùs vivere, at tamen affectu simplici contrario suspirabat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*. Quo sensu dixit D. Augustinus *Enchiridii c. 101. 3.*

X 5

Ali.

Aliquando bonâ voluntate homo vult aliquid
 quod Deus non vult: tanquam, si bonus filius
 vult vivere, quem Deus bona voluntate vult
 Nec contradicit idem in Psalm. 35. sic scribitur
 Si, quando sanus es, dulcis est voluntas; & quando
 egrotas, amara est voluntas, non rectior est
 Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere
 ad voluntatem Dei, sed eam vis curvare ad
 Hæc Augustinus: sed manifestè loquens de
 tione absoluta, & excludente volitionem ab
 tam conformem voluntati divinæ, ut significat
 ipsa verba: non vis, &c. Neque his obstant
 hensus divina Samuelis lugentis reprobationem
 Saulis sibi revelatam: Usque quò tu luges Sa
 enim ego abiecerim eum. Respondent enim
 lens. & Tyrannus noster ad illum locum: Verba
 la Dei ad Samuelem, non fuisse reprehendentia
 sed monentia, ne fortè Samuel putaret, revelatam
 sibi reprobationem Saulis esse tantum communi
 toriam, ut solent esse ejusmodi revelationes,
 non absolutam. Ulterius

§. IV.

¶ Quandoque non constat nobis de voluntate
 Dei efficaci absoluta & antecedente
 constaret nobis Deum aliquid velle efficaciter
 luntate tantum consequente, seu ex suppositione
 consensu, vel cooperatione, possumus adhuc
 nolle etiam efficaciter, quando nimirum ob
 rectâ ratione est volibile, ut maxime est in
 peccatum, & damnatio aeterna. Communis Theo
 logorum apud Vasquez. hic disp. 72. c. 3. Ratio

est. Quia tunc Deus non vult illud efficaciter absolute, sed solum supposito nostro consensu, vel cooperatione: ergo non contra voluntatem ipsius, ut illud, quantum in nobis est, nolimus, & fugiamus. Exemplum habes in Apostolo Petro, cui Christus Dominus asseveranter prædixit peccatum trinæ negationis: *Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis*: Matth. 26. Constabat ergo permissionem illius peccati à Deo defacto esse volitam: at quia non erat volita voluntate absolutâ & antecedente, sed voluntate consequente ex præviso, & supposito consensu & operatione Petri, ideo Petrus recte efficaciter voluit contrarium, dicens *ibidem*: *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*. Alioquin Petrus simpliciter fuisset perplexus, ut quidquid voluisset, necessario peccasset: Si enim noluisset, peccasset contra divinam voluntatem peccatum permittentem: si autem voluisset, peccasset contra eandem voluntatem, & legem divinam peccatum prohibentem: consequens est falsum: ergo, &c. Unde sequitur. Quod si cui divinitus revelata esset finalis reprobatio, & damnatio propria, nihilominus adhuc, non tantum licite posset, sed etiam teneretur efficaciter nolle, & conari in contrarium ad evitanda peccata, & impediendam reprobationem. Quia reprobatio revelata ante mortem est actus divinæ voluntatis consequentis tantum ex suppositione propriæ cooperationis, & finalis impœnitentiæ: & quia per talem revelationem reprobationis ab homine neque

neque libertas, neque obligatio ad bene agendum tollitur, ideo homo adhuc manet, & potest obligatus ad bene agendum, & vitandum est peccatum. Veruntamen talem propria damnationis certam revelationem, divinæ Sapientia Bonitati repugnare, piè ac verosimiliter opus est. S. Bonaventura in 1. d. 48. in expositione in Magistri. Eadem ratione dicendum, si velata esset reprobatio aliena, adhuc liceret orare, eum corripere, ad bonum impellere tempore vitæ. At verò pro defectu jam damnato non licet amplius orare secundum omnes. S. Augustino l. 21. De Civitate Dei, 24. Quod licet damnatio nulli volita sit absolute voluntati antecedenti, sed tantum voluntate consequente ex suppositione peccati mortalis, & impossibilitate finalis in transitu vitæ: posito tamen eo peccato finali in morte peccatoris, decretum damnationis transit in antecedens, & absolute. Universaliter autem, quodcumque constat Deum aliquid velle voluntate efficaci absoluta, & antecedente, independenter à consensu, vel cooperatione voluntatis nostræ, constat, nunquam potest nobis esse voluntate absoluta, & efficaci vel contrarium sub quacunque ratione. Et est stultum sanè esse nolle efficaciter, quod Deum constaret efficaciter velle? talis enim voluntas excludit intentionem impediendi voluntatem Deum efficacem, & consequenter destruendi voluntatem eius, Omnipotentiam, & Immutabilitatem. Absint insaniæ istæ falsæ à nostris Actibus Humanis.

semper recta ratione, & secundum voluntatem Dei dirigendis in ultimum nostrum.

**FINEM
DEUM OPT. MAX.
AMEN.**

CAPUT IV.

DE

PECCATI

Natura, Distinctione, & Divisionibus.

Peccatum, generalissimè sumptum, est defectus voluntarius creature rationalis contra legem DEI. Sive, ut definit Valentia tom. 2. disp. 6. q. 1. Est defectus quidam voluntarius perfectionis debitæ ex lege Dei, ad consequendam beatitudinem. Dividitur in *originale*, & *personale*: & hoc in *actuale* & *habituale*. Peccatum originale definitur: *Privatio iustitiæ, & sanctitatis debita inesse singulis ex pacto facto à Deo cum Adamo*. Peccatum personale, & actuale dicitur, quod propria operantis voluntate committitur. Peccatum habituale vocatur, quod post actuale, per modum habitualis defectus, & maculæ in anima perseverat, donec remissione deleatur. Peccatum personale, & actuale tantum est considerationis
Theo-